

Novovjekovna keramika starog grada Barilovića

Skočibušić, Elizabeta

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:911331>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-04**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ARHEOLOGIJU
SMJER SREDNJOVJEKOVNA ARHEOLOGIJA
Ak. god. 2022./2023.

Elizabeta Skočibušić
„Novovjekovna keramika Starog grada Barilovića“
Diplomski rad

Mentorica: nasl. doc. dr. sc. Ana Azinović Bebek

Zagreb, 27.02.2023.

Želim zahvaliti mentorici dr.sc. Ani Azinović Bebek na pomoći tokom pisanja diplomskog rada. Također zahvaljujem Hrvatskom restauratorskom zavodu na ustupljenom materijalu, kao i kolegama na pomoći pri obradi materijala i traženju literature. Posebna zahvala doc.dr.sc. Marini Bagarić iz Muzeja za umjetnost i obrt na pomoći pri datiranju nalaza 19. stoljeća. Na kraju, najviše zahvaljujem svojoj obitelji, najbližima i prijateljima.

1. SADRŽAJ

1. Sadržaj	3
2. Uvod	4 - 5
3. Stari grad Barilović u novom vijeku	6 - 10
4. Arheološka istraživanja	11 - 14
5. Metodologija rada	15
6. Novovjekovna keramika Starog grada Barilovića	
6.1 Stolno posuđe	16 - 23
6.2 Kuhinjsko posuđe	24 - 26
6.3 Ostali keramički predmeti (lule, pećnjaci)	27 - 31
7. Ostale vrste keramike pronađene na Starom gradu Bariloviću	
7.1 Turska keramika	32
7.2 <i>Slip ware</i>	32 - 33
7.3 Kamenina	33 - 35
8. Zaključak	36 - 37
9. Popis literature	38 - 40
10. Popis slikovnih prikaza	41
11. Katalog	42 - 50
12. Table	50 - 74

2. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je obrada keramičkog materijala pronađenog u arheološkim istraživanjima Starog grada Barilovića od 2013. do 2018. godine. Riječ je o stolnoj i kuhinjskoj keramici, te o primjercima ostalog keramičkog materijala (lule, pećnjaci). Materijal je datiran većinom u razdoblje novog vijeka i suvremenog doba. Keramika 18. do 20. stoljeća se rjeđe obrađuje u arheološkoj literaturi, te je stoga dostupna skromnija količina literature. Također, keramika datirana u ova razdoblja se češće može naći prezentirana u posebnim zbirkama, ne nužno samo u arheološkim muzejima i zbirkama, kao što je to *Zbirka keramike* Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu ili *Zbirka keramike i porculana* Muzeja Mimara. Na kraju diplomskog rada su priloženi katalog i table nalaza.

Stari grad Barilović smješten je u općini Barilović, osnovanoj 1952./1953. godine, 14.5 kilometara udaljenoj od Karlovca. Općinu čine 44 samostalna naselja.¹ Prema popisu stanovništva 2021. godine općina Barilović ima 2 673 stanovnika.² „Općina Barilović je na prvom mjestu u Karlovačkoj županiji po broju arheoloških nalazišta. Na području općine nalazi se 62 arheološka područja ili lokaliteta koji nemaju pravni status u smislu „Zakona o zaštiti i očuvanja kulturne baštine (samo evidentirani). Uzrok tome je slaba istraženost tih lokaliteta zbog čega se arheološka područja ili lokaliteti svrstavaju u grupu najmanje zaštićenih kulturnih dobara. Najistaknutija povijesna građevina u ovom prostoru je Stari grad Barilović kao registrirano kulturno dobro.“³ Arheološkim istraživanjima su potvrđene tri faze grada Barilovića: feudalna faza, faza vojne uprave i civilne uporabe. Na jugoistočnom dijelu grada je potvrđena izgradnja u 15. stoljeću.⁴ „Riječ je o dijelu grada sa središnjom kulom omeđenom vanjskim obrambenim zidom s jugozapadne strane te s istoka i sjevera unutarnjim zidom koji je vidljiv na najranijim sačuvanim nacrtima.“⁵ Krajem 16. stoljeća je napušten te ga vojna uprava preuzima početkom 17. stoljeća. Provedene su adaptacije primjerene novom vremenu i funkciji

¹ „Strateški-Plan-Razvoja-Općine-Barilović-KONAČNA-VERZIJA.Pdf.” online zadnje posjećeno 24.01.2023. godine

² „Popis stanovništva.” (Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima. Popis 2021.) online zadnje posjećeno 24.01.2023. godine

³ „Strateški-Plan-Razvoja-Općine-Barilović-KONAČNA-VERZIJA.Pdf.”, online zadnje posjećeno 24.01.2023. godine

⁴ Azinović Bebek and Krmpotić, *Stari Grad Barilović*, 2014., str. 23

⁵ Azinović Bebek and Krmpotić., str. 23

grada. Krajem 19. stoljeća ga preuzima civilna vlast i prilagođava mirnodopskim potrebama. Već početkom 20. stoljeća je prepoznat je po svojoj vrijednosti kao kulturno dobro, međutim tek krajem 20. stoljeća započinju zaštitni radovi, kao i sama obnova Starog grada Barilovića.⁶

Slika 1. Pogled na Stari grad Barilović i rijeku Koranu
(<https://travelcroatia.live/listing/stari-grad-barilovic/> , zadnje posjećeno 19.02.2023.)

⁶ Azinović Bebek and Krmpotić., str. 23

3. STARI GRAD BARILOVIĆ U NOVOM VIJEKU

Pripadnici obitelji Barilović se prvi put spominju u polovici 15. stoljeća, što se poklapa sa samom izgradnjom grada, koja je arheološkim istraživanjima datirana također u polovicu 15. stoljeća. Barilovići su pripadali nižem plemstvu te su nosili pridjevak Gorički (*de Goricza*).⁷ Njihovi posjedi su se „nalazili oko Starog grada uz rijeku Koranu na području srednjovjekovne županije Gorica.“⁸ U okolici grada se nije razvilo trgovište, jer su već postojala 2 u njegovoj blizini, Belaj i Skrad. Također se ne spominje ni crkva koja bi pripadala Bariloviću. U blizini su se nalazile crkva sv. Trojstva u Čevićima i crkva Blažene Djevice Marije u Velemeriću te se tijekom stoljeća spominju i druge u njegovoj okolici. Prvi poznati pripadnici obitelji su Petar, Andrija i Gjurko Barilovići od Gorice. Oni se spominju u ispravi 1453. godine kao povjerenici bana Fridrika Celjskog, koji uvode sinove ozaljskog kaštelana i gackog plemića Fabijana Doljanskog u podsjed Tomašnicu na Dobri.⁹ Kasnije zabilježeni pripadnici obitelji, kao što su Mihajlo i Ivan Barilović 1492. godine, Nikola Barilović 1552. godine te Gašpar, Krsto i Makso Barilović 1558. godine obavljaju zadaće kao i prvi poznati pripadnici obitelji.¹⁰ To onda dovodi do zaključka da se „od sredine 15. do sredine 16. stoljeća spominju gotovo isključivo u svojstvu svjedoka ili povjerenika prilikom uvođenja novih vlasnika u posjed.“¹¹ Izdvaja se Pavao Barilović u hrvatskim postrojbama Nikole Thurna 1530. godine. Polovicu 16. stoljeća su obilježili sukobi unutar obitelji, započeti međusobnim preotimanjem Starog grada Barilovića. Sporovi bi se riješili kraljevskom intervencijom ili sudskim rješenjem, kao što je to u primjeru parnice između Helene Barilović i Antuna Gereca protiv Gašpara i Ivana Barilovića. Također su se mogli međusobno dogovoriti oko podjele posjeda, na što nam sugerira popis iz saborskih spisa u kojem se navodi da Barilovići sudjeluju u obavezama organizacije obrane kraljevstva, ali se spominju zajedno sa Antunom Gerecom.¹² Jedan od najzastupljenijih predstavnika obitelji Barilović u izvorima je Gašpar Barilović. Kao prilog tome služi količina sačuvanih isprava iz druge polovice 16. stoljeća u kojima se

⁷ Sekulić, *Stari Grad Barilović*, str. 13

⁸ Sekulić, str. 13

⁹ Sekulić, str. 14

¹⁰ Sekulić, str. 15

¹¹ Sekulić, str. 15

¹² Sekulić, str. 15

spominje.¹³ 1575. godine se spominje kao kaštelan Ozlja i upravitelj ozaljskog posjeda Zrinskih, dok su mu 1576. godine darovana sela u okolini Ribnika.¹⁴ Također se spominje 1584. i 1586. godine u tri tužbe generalnog vikara pavlinskog reda, Nikole Hižaćića. Optužen je za „brojna nasilja nad šenkovečkim kmetovima i prisvajanja posjeda.“¹⁵ Sve tužbe su presuđene u korist pavlinima. Zahvaljujući mnogobrojnim izvorima koje imamo o obitelji, mogu se također pratiti ženidbene veze i ženske članice obitelji. Prve zabilježene ženske članice obitelji su Uršula i Ana, Gašparove majka i sestra, 1564. godine prilikom preotimanja Starog grada. Također se spominje i Dora, Gašparova druga sestra, koja radi čedomorstva gubi svoj dio posjeda Barilović. Zabilježeni su Gašparova djeca iz braka sa Helenom Berislavić od Male Mlake, sinovi Petar i Nikola, i kćer Barbara.¹⁶

U 16. stoljeću se povećava broj osmanskih napada te „niže plemstvo postaje iznimno ranjivo na prepade martloških postrojbi.“¹⁷ Da bi se prilagodili i opstali u novonastaloj situaciji, niže plemstvo preuzima različite vojno – upravne službe, kao što je to napravio Gašpar Barilović odlaskom u službu Zrinskih. Početkom 16. stoljeća su zabilježeni prvi osmanski pohodi na okolicu Barilovića. Naime, 1511. godine je opustošen Dubovac, kao i 1524., ali je te godine još opustošen i Skrad. Međutim, 1528. godine osmanske postrojbe doživljavaju poraz od bana Karlovića, Vuka i Krste Frankopana kod Belaja, nedaleko Barilovića. Usprkost tome, nakon pada Kostajnice 1556. godine i Novigrada 1560. godine, stanje se pogoršava i raspada se obrambena linija na Uni. Neke utvrde se napuštaju, dok su druge zapuštene i slabo opskrbljene i međusobno nepovezane. 1574. godine je zabilježeno da je Gašpar Barilović jedan od mnogih plemića koji je tražio pomoć od kralja Maksimilijana. Južno od Kupe je 1576. - 1578. godine stanje bezizlazno, dok su ruševne utvrda postale strateški beskorisne te one kroz zadnja dva desetljeća padaju pod Osmanlije ili se napuštaju.¹⁸ Na prijelaz 16. na 17. stoljeće osnovane su nove kapetanije u Bariloviću, Slunju, Tounju i Turnju. 1578. godine Barilović se spominje kao dio sustava obrane na rijeci Korani od Slunja

¹³ Sekulić., str. 16

¹⁴ Sekulić., str. 15

¹⁵ Sekulić., str. 16

¹⁶ Sekulić., str. 16

¹⁷ Sekulić., str. 16

¹⁸ Sekulić., str. 16

preko Blagaja i Skrada, do njezina utoka u rijeku Kupu kod Dubovca. Krajem 16. stoljeća je radi strateškog položaja uključen u sustav graničnih utvrda Hrvatske krajine. 1602. godine je Barilović u odredbi nadvojvode Ferdinanda o obrani Karlovca i manjih okolnih utvrda, prvi put naveden u kontekstu vojne uprave. Obitelj se krajem 16. stoljeća preselila na posjede oko Ribnika i Ozlja te početkom 17. stoljeća napušteni Barilović zauzima vojna posada iz Karlovca. Međutim, u vremenu od 1603. do 1606. godine Grgur Barilović i brat pokušavaju vratiti grad.¹⁹ U pismu iz 1604. godine se navodi da nisu sami sposobni braniti grad, zapustili ga i prepustili opasnosti da ga zauzmu Osmanlije. Također ih se optužuje da su ga i zapalili. Arheološkim istraživanjima je utvrđen paljevinski sloj koji je metodom radiokarbonskog datiranja smješten u 16. stoljeće, dok se Bariloviće optužuje za palež sa početka 17. stoljeća. Iste optužbe se ponavljaju 1615. godine u odbijenici molbe Franje Barilovića. Obitelj Barilović izumire 1672. godine Gašparom Barilovićem. Posljednji pokušaj povratka Starog grada u vlasništvo obitelji je završio 1710. godine odbijanjem molbe Stjepana Jelačića, sina Katarine Barilović.²⁰

Barilović je kao vojna utvrda služio kao „kontrola lijeve obale rijeke Korane na području jugozapadno od novoizgrađene karlovačke utvrde.“²¹ 1573. godine A. Hirschvogel i A. Ortelius rade prvi kartografski prikaz *Warilovicza*. Vojna posada, vojne institucije karlovaškog zapovjedništva i Dvorsko ratno vijeće u Grazu se brinu o samoj utvrdi te tijekom 17. i 18. stoljeća uređuju brojne građevinske preinake.²² „Tako se *Warilouitsch* spominje u prijedlogu mjera organizacije obrane koje kranjski staleži predlažu nadvojvodi Ferdinandu 1613. godine.“²³ Iz ovog prijedloga, kao i iz izvještaja krajiške građevinske komisije iz 1638. godine i izvještaja inženjera I. Pieronia iz 1639. godine se može iščitati kakvo je bilo ondašnje stanje utvrde. S obzirom da je stanje bilo loše, obrambene zidove je trebalo popraviti, dok su objektima unutar utvrde nedostajala krovništa i podovi, komisija nalaže provedbu najosnovniji popravaka i izgradnju ograde koja je trebala štititi kuće naseljenih Vlaha u okolini grada. Barilović u drugoj polovici 17. stoljeća postaje zapovjedno mjesto 6. kapetanije te kapetan Barilovića i Skrada

¹⁹ Sekulić., str. 17

²⁰ Sekulić., str. 18

²¹ Sekulić., str. 18

²² Sekulić., str. 18

²³ Sekulić., str. 18

zapovijeda sa oko osamdeset ljudi i organizira vojnu poštu.²⁴ Prvi poznati nacrt Barilovića je sačuvan u izvještaju M. Stiera iz 1660. godine, koji je popraćen tekstom iz kojeg se saznaje da je riječ o „ruševnim ostacima na iznimnu strateškom položaju u kojem su smještena dva vojvodstva.“²⁵ Stier predlaže osnovne popravke, kao što su obnova zida, izrada proboja za puškarnice, izrada krovova na objektima za stanovanje posade te izradu obrambene platforme. Na nacrtu su prikazani vanjski zidovi s dvije polukule i ulazom sa sjeveroistočne strane, središnja kula i unutarnji zid. Jugoistočni dio je bio odvojen unutarnjim zidom od ostatka grada i ulaz mu se nalazio kraj središnje kule.²⁶ U Hollteinovom nacrtu iz 1701. godine vide se ucrtani objekti unutar grada, kao što su stan zapovjednika, vojarna i staja. Barilović je u tom vremenu funkcionalna vojna utvrda koja je prilagođena za smještaj veće vojne posade. 1686. godine počinje naseljavanje vlaških obitelji, dok se 1689. godine ono ograničava na područje nasuprot gradu. Već 1711. godine se spominje 158 vlaških obitelji koje su živjele na tom području nasuprot Barilovića. Novonaseljeno stanovništvo je većinski bilo pravoslavne vjeroispovijesti te se u popisu vjernika 1700. godine spominje pravoslavna vjerska organizacija. 1715. godine dolazi do odseljavanja stanovništva uslijed neujednačene uprave i zemljišno – posjedovnog sustava. U 18. stoljeću prestaje opasnost od osmanskih upada, što dovodi do potrebe za reorganizacijom Vojne krajine.²⁷ 1746. godine Barilović postaje zapovjedništvo satnije (8) Slunjske graničarske pukovnije. Iz iste godine potječe veduta Barilovića, s karte inženjera J. A. Schillinger. Ona se poklapa s očuvanim nacrtom grada Antuna Scherndinga iz 1790. godine. Očita je prilagodba grada za nove vojne potrebe te se mogu iščitati vojna kuhinja, krušne peći, zatvor, kao i uredi zapovjedništva i sobe nižih časnika. Istočni i jugoistočni dio grada sa središnjom kulom čine jednu cjelinu, dok dvorište u zapadnom dijelu predstavlja drugu. Zabilježena je drvena ulazna rampa oslonjena na stijene iznad padine. 1835. godine J. Fras bilježi da se na središnjoj kuli nalazio drveni čardak koji se urušio 1817. Fras također bilježi kako je u drugoj polovici 19. st. barilovička satnija obuhvaćala 34 sela sa 5 038 stanovnika,

²⁴ Sekulić., str. 18

²⁵ Sekulić., str. 20

²⁶ Sekulić., str. 20

²⁷ Sekulić., str. 21

zapovjedništvo i skladište žita u gradu te selo sa 17 kuća i 192 katolika podno Barilovića.²⁸

1871. godine se ukida Vojna krajina te je Barilović sljedećih pet godina sjedište kotarske oblasti. Krajem stoljeća se otvaraju općinski ured i pučka škola. 1912. godine se obavljaju radovi na Starom gradu Bariloviću, prilikom kojih inženjer Martin Pilar radi nacрте, u kojima se mogu iščitati promjene napravljene prilikom prenamjene grada za civilne potrebe.²⁹ „Napušten je dio uz rijeku Koranu te je nestala većina gospodarskih objekata unutar grada. Zazidan je stari ulaz te je probijen novi kroz zapadni obrambeni zid, dok su uz južni zid ostali objekti nepoznate namjene. U funkciji je ostao istočni i južni dio grada, odnosno objekti povezani s obrambenim zidom i središnjom kulom.“³⁰ Barilović je tijekom Drugog svjetskog rata stradao u požaru. 1967. godine Srebrenka i Vladimir Gvozdanović rade tlocrt i pogled ruševnog stanja grada. Zbog strateškog položaja se u Domovinskom ratu koristi kao izvidnički položaj, što je vidljivo u samom materijalu koji je pronađen, kao što je streljivo i ostaci trombonskih mina.³¹

Slika 2. Veduta Barilovića, detalj karte inženjera J. A. Schillingera iz 1746. godine („Stari grad Barilović. 10 godina arheoloških istraživanja“, str. 19)

²⁸ Sekulić., str. 22

²⁹ Sekulić., str. 23

³⁰ Sekulić., str. 23

³¹ Sekulić., str. 23

4. ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Obnova Starog grada Barilovića u suvremenom dobu počinje konzervatorskim istraživanjima i radovima koji se provode između 1998. i 2012. godine. Stari grad Barilović je stradao u požaru 1943. godine, pri čemu je ostala sačuvana samo kamena građa. Od onda više nije u funkciji, dok je dvorište povremeno služilo za mjesna događanja. Tlocrt grada je nepravilan četvrtasti sa dvije kružne kule, s manjom na sjeveru, a većom na jugu. Današnji ulaz se nalazi u sjeverozapadnom zidu, dok se do 19. stoljeća nalazio sa sjeveroistočne strane zidina.³² Zidine su „građene od vapnenačkog kamenog lomljenca raznih dimenzija, bez sačuvanih arhitektonskih detalja.“³³ 1912. godine su odobreni popravci na Starom gradu Bariloviću te Martin Pilar radi njegov tlocrt, koji je ujedno i posljednji prikaz grada prije požara 1943. godine. Srebrenka i Vladimir Gvozdanović 1967. godine bilježe ruševno stanje te ih objavljuju. Usprkost mnogim apelima, u gradu sve do kraja 20. stoljeća nema zaštitnih radova ni obnova. B. Uršić 1991. godine, na poziv zagrebačkog Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, provodi pregled grada i utvrđuje loše stanje zidova koji predstavljaju opasnost za stanovnike Barilovića.³⁴ Navodi kako su ostale sačuvane zidine sa „dvije okrugle kule i jednom pravokutnom, vjerojatno prvobitnim palacijem te nešto poprečnog ziđa, dok se južno od veće okrugle kule nalaze ostaci vanjskog bastiona.“³⁵ Sačuvan je kameni svod sjeverne okrugle kule, dok drugdje stropne konstrukcije nije ostale sačuvane, ali se vide tragovi drvenih greda.³⁶ 1997. godine se ponovno utvrđuje stanje, koje se u međuvremenu dodatno pogoršalo kombinacijom faktora kao što su napuštenost, djelovanje atmosferilija i odnošenje kamene građe. Svod u sjevernoj kuli spomenut 1991. godine je urušen.³⁷ 1998. godine Hrvatski restauratorski zavod, potaknut općinom Barilović i Konzervatorskim odjelom u Karlovcu, počinje sa izvođenjem zaštitnih radova na Starom gradu Barilović.³⁸ Prvo se krenulo sa radovima na sjevernoj kuli, pošto je ona predstavljala najugroženiji dio

³² Milošević i Šurina, *Stari Grad Barilović*., str. 25

³³ Milošević i Šurina., str. 25

³⁴ Milošević i Šurina., str. 25

³⁵ Milošević i Šurina., str. 25

³⁶ Milošević i Šurina., str. 25

³⁷ Milošević i Šurina., str. 26

³⁸ Milošević i Šurina., str. 26

Starog grada Barilovića. Dok je radovima otklonjena opasnost od urušavanja, paralelno s njima su se odvijala konzervatorska istraživanja.³⁹ Sjeverna kula se sastojala od tri etaže.⁴⁰ Međukatne konstrukcije nisu ostale sačuvane, ali su između prizemlja i prvog kata ostali sačuvani ležajevi drvenih greda, što upućuje na zaključak da je prizemlje bilo zaključeno drvenim grednikom i vjerojatno drvenim podom. Između prvog i drugog kata je bio kameni svod. Provedeni su radovi na četverokutnoj kuli na jugoistočnoj strani grada, u čije su zidove u svrhu sanacije ugrađene zatege.⁴¹ Stanje jugozapadnog ugla zidina grada je bilo dosta problematično, u tome što je sama stijena loše strukture: razgrađuje se i pada sa degradiranim zidom na prometnicu. Obavljena je sanacija te je kasnije zapadni zid nadograđen. Provedena je konsolidacija sjeverozapadnog zida i zidova okrugle kule uz južni zid.⁴²

Arheološka istraživanja su započeta 2002. godine te su se provodila s manjim prekidima do 2018. godine. Na njima su sudjelovali djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda, dok je voditeljica bila dr. sc. Ana Azinović Bebek. Materijal koji je obrađen u ovom diplomskom radu je pronađen tijekom arheoloških istraživanja od 2013. do 2018. godine, dok je materijal ranijih istraživanja objavljen u monografiji „Stari grad Barilović“. Tijekom tih godina je istraženo unutrašnje dvorište Starog grada iz 15. stoljeća i definirana je stratigrafija između okrugle kule i četverokutne kule, starog ulaza u grad. Tijekom istraživanja unutrašnjeg dvorišta su pronađeni ostaci jama od stupova, kanal i zapečena tvrda zdravica, koji potvrđuju drvenu gradnju u dvorištu Starog grada, međutim njezina točna funkcija za sad nije poznata. Nalazi ukazuju na određenu metaluršku i vojnu aktivnost.⁴³ Novopronađeni zidovi nisu zabilježeni u dosadašnjim nacrtima te se mogu interpretirati kao zidovi stare kuhinje sa nacrtu Antuna Schernding-a iz 1790. godine.⁴⁴ Prilikom popravljivanja ceste prema Starom gradu Bariloviću pronađeni su ulomci prapovijesne keramike te je stoga otvorena sonda uz cestu. U njoj su definirane prapovijesne

³⁹ Milošević i Šurina., str. 31

⁴⁰ Milošević i Šurina., str. 32

⁴¹ Milošević i Šurina., str. 32

⁴² Milošević i Šurina., str. 33

⁴³ Azinović Bebek, „Izveštaj o zaštitnim arheološkim istraživanjima u 2013. godini (Stari grad Barilović)“, str. 16

⁴⁴ Azinović Bebek., str. 17

strukture i slojevi s prapovijesnom keramikom, čime se potvrđuje postojanje naselja (eneolitičkog i kasno brončanodobnog) na gradini na kojoj se kasnije formira srednjovjekovni Stari grad Barilović.⁴⁵ Prilikom definiranja stratigrafije između okrugle kule i četverokutne kule su „definirane tri razine poda: drvena iz faze civilne uprave, kameno popločenje iz doba Vojne krajine te kameno popločenje iz feudalne faze.“⁴⁶ Definirano je pet prostorija koje su naslonjene na sjeverni zid Starog grada Barilovića (kronološki mlađe od njega), hodnik i dvorište.⁴⁷ Također su utvrđene dvije prostorije naslonjene na zapadni zid, mlađe od Starog grada te su u njima definirane kade za gašenje vapna. Veća prostorija bi prema nacrtima iz 18. stoljeća odgovarala štali, dok je manja prostorija istražena do poda od kamenih ploča. Taj pod se smješta u vrijeme kada je u gradu smještena posada krajišnika Vojne krajine te je jednak podu definiranom u ulaznoj četverokutnoj kuli na sjeveroistočnom kutu grada.⁴⁸ Zaključno, cjelokupna arheološka istraživanja Starog grada Barilovića su dokazala osnutak grada u 15. stoljeću i tri faze razvoja: feudalna 15. i 16. stoljeće, vojna uprava 17. do 19. stoljeća i civilna uprava kraj 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća.⁴⁹ U feudalnoj fazi je „najzastupljenije luksuzno, uvozno keramičko i stakleno posuđe te metalni nalazi tipični za vojnu opremu tog razdoblja“, dok je „zidanje uredno uz obilno korištenje veziva te zaglađeno žbukom.“⁵⁰ U fazi Vojne krajine „nedostaje luksuzno keramičko i stakleno posuđe, mijenja se oružje, obavljene su pregradnje kojima se Stari grad prilagodio novoj namjeni“⁵¹ te je „zidanje nemarno i zidovi su rađeni od kamena lomljenca, relativno uredno obrađenog, uz korištenje veziva.“⁵² U fazi civilne uprave su „zidovi nemarno

⁴⁵ Azinović Bebek, „Izveštaj o zaštitnim arheološkim istraživanjima u 2014. godini (Stari grad Barilović)“, str. 5 - 6

⁴⁶ Azinović Bebek, „Izveštaj o zaštitnim arheološkim istraživanjima u 2016. godini (Stari grad Barilović)“, str. 21

⁴⁷ Azinović Bebek, „Izveštaj o zaštitnim arheološkim istraživanjima u 2017. godini (Stari grad Barilović)“, str. 28

⁴⁸ Azinović Bebek., str. 5

⁴⁹ Azinović Bebek, *Stari Grad Barilović.*, str. 35

⁵⁰ Azinović Bebek., str. 37

⁵¹ Azinović Bebek., str. 44

⁵² Azinović Bebek., str. 47

građeni, najčešće od kamena koje je tek malo priklesano da bi tvorilo zid, uz obilno korištenje veziva.“⁵³

⁵³ Azinović Bebek., str. 48

5. METODOLOGIJA RADA

U ovom radu je obrađeno keramičko posuđe Starog grada Barilovića iz arheoloških istraživanja od 2013. do 2018. godine. Riječ je o novovjekovnom kuhinjskom i stolnom posuđu, uz nekoliko primjera ostalih keramičkih predmeta (keramičke male posude nepoznate namjere, pećnjaci). Također su obrađeni primjerci ostalog keramičkog posuđa koje se pojavljuje na Starom gradu Bariloviću, a to su turska keramika, *slip ware* i kamenina. Također je pronađen porculan 19. stoljeća, dok su sve lule datirane u razdoblje kasnog 18. do 19. stoljeća. Obrađeno je 67 kataloških jedinica, koje su poredane kronološki. Prvo je obrađena stolna keramika, zatim kuhinjska, a na kraju ostali keramički predmeti. Obavljena je tehnološka, kao i tipološko – stilska analiza. U katalogu su predstavljani crteži presijeka nalaza i fotografije nalaza.

Najbitniji dio literature za novovjekovnu keramiku u ovom radu je bila monografija „Stari grad Barilović: 10 godina arheoloških istraživanja“. Keramički materijal 19. stoljeća je u arheološkoj struci slabo istražen i nije objavljivan, te se pri dataciji određenih predmeta (porculan i kamenina 19. stoljeća) potražila pomoć doc. dr. sc. Marine Bagarić iz *Muzeja za umjetnost i obrt (Zbirka keramike)*. Doktorska disertacija Karle Gusar „Kasnosrednjovjekovna i novovjekovna glazirana keramika sa šireg zadarskog područja“ je iznimno doprinijela razumijevanju *slip ware* keramike i kamenine, dok je rad „*Gradska keramika Beograda (16. i 17. vek)*“ Vesne Bikić pridonio razumijevanju turske keramike. Lule 19. stoljeća se nikako ne bi mogle obraditi bez radova Luke Bekića, Branke Milošević i Jere Drpića.

6. NOVOVJEKOVNA KERAMIKA STAROG GRADA BARILOVIĆA

6.1 STOLNO POSUĐE

6.1.1 TALIJANSKA MAJOLIKA

„Terminom talijanska majolika označava se keramika prevučena olovnom glazurom u koju je dodan kositreni oksid čime se dobiva neprozirna, bijela i sjajna majolička glazura (*smalto*).“⁵⁴ Ovisno o količini dodanog kositra, glazura je više ili manje prozirna. U 10. stoljeću se javlja u Španjolskoj, a do 13. stoljeća se proizvodi u Italiji i južnoj Francuskoj. Podrijetlo joj je sa istoka, odnosno islamskog svijeta. Najstariji ulomci s Barilovića pripadaju strogom stilu (*stile severo*), unutar kojeg se prepoznaju dvije faze koje sadrže različite porodice:

1. faza – zelena porodica (*famiglia verde*), porodica kobaltnog reljefa (*famiglia a zaffera in rilievo*), talijansko-maurska porodica (*famiglia italo-moresca*)

2. faza – porodica cvjetne gotike (*famiglia gotica*) proizvodi se od oko 1425. do polovice 16. stoljeća, porodica oka paunovog pera (*famiglia a penna di pavone*), porodica perzijske palmete (*famiglia a palmeta persiana*).

Unutar porodice cvjetne gotike (**T1.1 i T1.5**) se razlikuju dvije podskupine: skupina *tavolozza fredda* (slikanje hladnom paletom: tamnoplava, zelena, žuta i smeđa) i skupina *tavolozza calda* (slikanje toplijim bojama: svjetloplava, jarko žuta i zelena).⁵⁵ „Karakterističan dekorativni element je medaljon koji se proteže od vrata pa gotovo do dna posude, obrubljen ljestvičastim motivom (*a scaletta*). Medaljoni *a scaletta* su ovivčeni polupalmetama „*a ciuffo*“ ili pojasevima ispunjenim prekriženim kraćim linijama.“⁵⁶ Taj medaljon je izveden kobaltno plavom bojom, te su unutar njega prikazani različiti motivi. Neki od omiljenijih su trokutasto oblikovan stilizirani motiv brdašca (*monticelli a triangolo*) i motiv gotičkog lišća. Najpopularniji oblik ove porodice je vrč trolisno oblikovana otvora s trakastom ručkom i blago naglašenom stajaćom stopom. Na Bariloviću su pronađeni ulomci datirani u vrijeme kasnog 15. i 16. stoljeća, te izuzev jednog tanjura, je isključivo riječ o ulomcima vrčeva trolisno oblikovana otvora. Pronađen je jedan cjeloviti primjerak vrča, manjih dimenzija, sa

⁵⁴ Krmpotić, *Stari Grad Barilović.*, str. 77

⁵⁵ Krmpotić., str. 77

⁵⁶ Krmpotić., str. 77

trolisno oblikovan otvorom, neukrašenom trakastom ručkom, blago naglašenim dnom i izduženim trbuhom, što bi ukazivalo na starije razdoblje, pošto se kasnije primjećuju sve loptastiji trbusi.⁵⁷

Pronađena su dva ulomka majolike skupine *alla porcellana*, vjerojatno dijelovi iste posude. Ona oponaša kineski porculan, ima premaz visokog sjaja, te je crtež kobaltno plave boje. Najčešće su prisutni vegetabilni motivi, kao što su girlande od vitica i cvijeća. Razvija se krajem 15. stoljeća i proizvodi se do prve polovice 16. stoljeća.

Renesansnu majoliku (**T1.2**), datiranu u razdoblje od druge polovice 15. stoljeća do druge polovice 16. stoljeća, karakterizira sjajna glazura, postepeno gubi sivkastu nijansu, oslikava se čitava posuda (*horror vacui*), te se pritom koristi više boja, a prevladavaju renesansni motivi poput rozeta. Vrčevi su slični onima iz cvjetne gotike. Na Bariloviću su pronađeni ulomci posuda zatvorenog tipa, vjerojatno vrčeva, datiranih u kasno 15. i 16. stoljeće.

Na jednom ulomku vrča se prepoznaje majolika stila *a quartieri* (po isječcima). Posuda u ovakvom stilu se podijeli na različito obojana polja unutar kojih se nalaze različiti motivi. Proizvodi se u prvoj polovici 16. stoljeća, te je jednako prisutna na zatvorenim i otvorenim oblicima. Jedan ulomak s Barilovića, oslikan plavom, žutom, oker i smeđom bojom, sadrži motiv ribljih ljuski koji je također karakterističan za renesansnu majoliku.⁵⁸

Majolika ukrašena geometrijsko-cvjetnim stilom (*geometrico - fiorito*) „karakterizira bogat ukras te različiti geometrijski prepleti kombinirati s vegetabilnim motivima. Veći dio tijela posude ispunjavaju tamnoplavo oslikani rombovi ispunjeni raznim motivima (spirale, točkice itd.).“⁵⁹ Ulomci s Barilovića (**T1.3**, **T1.4** i **T1.6**) su pronađeni u sloju datiranom u drugu polovicu 16., odnosno početak 17. stoljeća. Korištene su plava, žuta i narančasta boja.

Majolika *berettina* se proizvodi u razdoblju od prve polovice 16. stoljeća do 17. stoljeća. Karakterizira ju sivoplava neprozirna glazura čija se boja postiže dodavanjem kobalta. Postoji nekoliko podgrupa: sivoplava glazura sa tamnoplavim crtežom, modra

⁵⁷ Krmpotić., str.77

⁵⁸ Krmpotić., str. 78

⁵⁹ Krmpotić., str. 78

glazura sa plavim crtežom i plava glazura oslikana bijelom bojom. Na Bariloviću su pronađeni ulomci posude otvorenog oblika na nožici, na kojoj se nalaze vegetabilni motivi.

Također je pronađen ulomak koji bi na temelju dekoracije pripadao majolici s ukrasom u obliku listova masline (*a foglia d'ulivo*). Ovakav tip se datira u kraj 16., odnosno početak 17. stoljeće. Prisutan je većinom na otvorenim oblicima posuda. Međutim ulomci posuda sa Barilovića pripadaju zatvorenom obliku posuda, odnosno vrčevima s trolisno oblikovanim otvorom. Konture listova su izvedene tamnoplavom, a ispuna zelenom bojom. Na drugom primjerku je vidljiv dio cvijeta u crvenkasto - smeđim nijansama.⁶⁰

Ističe se ulomak visoke noge posude s proširenom stajaćom površinom, datirana u 17. stoljeće, na čijem se dnu nalazi vjerojatno oznaka radionice. Pronađeno je nekoliko primjeraka kasnije majolike (T1.7): tanjurić na niskoj prstenastoj nozi oslikan plavom bojom, neoslikane šalice na niskoj prstenastoj nožici (okomito plastična rebra su aplicirana na vanjskim stijenkama), konična zdjelica s izvučenim obodom (dekorirana oslikavanjem i plastičnim oblikovanjem na vanjskim stijenkama, biljni i životinjski motivi) i manji neukrašeni majolički poklopac perforiran u svrhu montiranja zglobovima na otvor posude. Ovisno o tome koji je tip majolike u pitanju, analogije se mogu pronaći na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, istočnojadranske obale i Slovenije.⁶¹

6.1.2 ENGOBIRANA KERAMIKA

„Engobiranu keramiku karakterizira potpuno ili djelomično prekrivanje površine biskvita engobom, tj. tankim slojem bijele gline (kaolina). Nakon nanošenja engobe, posuda je mogla biti ukrašena slikanjem ili graviranjem te je potom prevučena olovnom glazurom. Prema načinu izvođenja ukrasa, engobirana keramika se može podijeliti na monokromnu glaziranu engobiranu keramiku, obično slikanu engobiranu keramiku i graviranu engobiranu keramiku.“⁶² Ukas monogromno glazirane engobirane keramike (T3.10) je njezina glazura, koja nekad može biti kolorirana (T5.16 – 17). Ovakav tip keramike je jednostavan, jeftin i široko rasprostranjen tijekom dužeg vremenskog perioda. Pronađeno je nekoliko primjera oslikane engobirane keramike (T2.8 – 9,

⁶⁰ Krmpotić., str. 78

⁶¹ Krmpotić., str. 79

⁶² Krmpotić., str. 80

T3.11, T12.37, T13.39), te je riječ o slikanju smeđom (**T5.15 i 18**) i zelenom (**T13.39**), odnosno jarko žutom i zelenom bojom. Kad bi se keramika oslikala, onda bi se nanosila bezbojna ili kolorirana (u jednom slučaju žućkasta) olovna glazura. Gravirana engobirana keramika (*ceramica graffita*) je ukrašena urezivanjem, odnosno uklanjanjem dijela engobe sa stijenke posude. Ovakav tip keramike se počeo proizvoditi početkom 13. stoljeća na venecijanskome prostoru. Prepoznaje se nekoliko tehnika urezivanja, kao što su tehnika finog ureza (*a punta sottile* **T13.40**), kombinacija finog ureza i urezivanja alatom proširenog vrha (*a punta e a stecca*) i izvođenje ukrasa uklanjanjem većeg dijela površinskog sloja (*a fondo abbassato*). Keramika je nakon urezivanja ponekad mogla biti doslikana zelenom i žutom bojom. Vegetabilni motivi su tipični za drugu polovicu 16. i 17. stoljeće. Engobirana keramika je stizala u Barilović preko istočnojadranske obale.⁶³

6.1.3 PORCULAN

Porculan nastaje pečenjem mješavine kaoline, kvarca i vapnenca na visokoj temperaturi, te se smatra najfinijom vrstom keramike. Njegova proizvodnja potječe iz Kine i u Europi postaje popularan tijekom 16. i 17. stoljeća. Početkom 17. stoljeća dominira uvoz varijante plavo – bijelog porculana, kojeg karakterizira slikanje kobaltno plavih motiva na bijeloj podlozi. Na Starom gradu Bariloviću je pronađen ulomak uvezenog porculana u sloju datiranom u 17. stoljeće. Ulomak bi pripadao dijelu šalice ili zdjelice, prepoznaje se tipično slikanje kobaltno plavih motiva, u ovom slučaju vegetabilnih. Analogije su utvrđene sa Ružica gradom, gdje su pronađeni porculanski ulomci datirani u kraj 16. i početak 17. stoljeća.⁶⁴ Prilikom obrade materijala je utvrđen porculanski set šalice i tanjurića (**T6. 19 – 20** Copeland & Sons, Staffordshire, 1850. – 1870.), kao i ulomci čaše češkog porculana 19. stoljeća (**T6. 21 – 22**). Tvornica češkog porculana Schlaggenwald (Horní Slavkov) osnovana je 1792. godine i prestaje s radom 2011. godine. U početku rada se proizvode jednostavno stolno posuđe, dok se kasnije proizvode primjerci bogato dekorirani i veće kvalitete.⁶⁵ Oznaka tvornice „S“ može biti

⁶³ Krmpotić., str. 80

⁶⁴ Krmpotić., str. 80 - 81

⁶⁵ Penkala, *European Porcelain.*, str. 70

plave boje ispod glazure ili crvene iznad glazure. Od 1830. godine se oznaka utiskuje. Kao oznaka se također koristio štit sa slovima „L & H“.⁶⁶

6.1.4 OSTALO STOLNO POSUĐE

A) VRČEVI

a.1 vrčevi s olovnom glazurom (*invetriate piombifere*), najčešće zeleno pigmentirani (T11.32)

Najstariji primjerak ovakvog tipa ima kuglasto tijelo, kratko ljevkasto oblikovan i blago rebrasto profiliran vrata s jednostavnim obodom. Trakasta ručka spaja obod s ramenom posude, na kojem je smješten cjevasti izljev. Vrš je glaziran s obje strane, sa vanjske zelenom, a sa unutarnje strane žućkasto smeđom pigmentiranom olovnom glazurom. Na Ružica gradu je pronađen sličan ulomak, te je on datiran u vrijeme 15. – 16. stoljeća. Također su pronađeni ulomci vrčeva koji su prevučeni zelenom olovnom glazurom sa vanjske ili unutarnje strane. Definirana su dvije varijante: „vrčevi blago ljevkasto profiliranog vrata s jednostavnim ojačanim obodom i ovalno oblikovanim trbuhom i vrčevi s niskom cilindričnim vratom s jednostavnim obodom ojačanim s unutarnje strane te naglašen prijelaz vrata u rame.

a.2 neglazirani, crveno oslikani vrčevi (T11.31)

Ovakav tip vrčeva karakterizira fina faktura, tanke stijenke i keramika oker boje, te prevladava oslikavanje geometrijskih motiva. Vrševi su imali trolisni izljev, dok su stajalice stope najčešće bile blago proširene i prstenasto oblikovane. Trakaste ručke su mogle biti ponekad oslikane ili dekorirane na neki drugi način. Najstariji primjerak potječe iz 16. stoljeća, na kojem se oslikavanje kombinira sa urezivanjem i ubadanjem. Najbrojniji ulomci potječu iz 17. stoljeća, a pronađena je nekolicina u sloju iz 18. stoljeća, iako taj sloj sadrži prebačene starije nalaze. Pronađen je ulomak vrča sa naglim prijelazom iz vrata u široko, naglašeno rame, za kojeg se pretpostavlja da je vjerojatno boca sa ručkom. Slični primjerci su evidentirani na prostoru Beograda u razdoblju 16. – 17. stoljeća.⁶⁷ Također je pronađen dio posudice trbušastog oblika s vidljivim tragom korjena ručke u najširem dijelu, koji se može protumačiti kao varijanta minijaturnog

⁶⁶ Penkala, str. 71

⁶⁷ Krmpotić., str. 81

vrča. Na Ružica gradu su također evidentirani ulomci vrčeva, odnosno boca dekoriranih crvenim slikanjem, te su datirani u 15. – 16. stoljeće.⁶⁸

a.3 neglazirani i neoslikani vrčevi

Ovakvi vrčevi imaju osrednju fature izrade, te im je površina u nijansama oker ili narančaste boje. Dekorirani su „otiskivanjem kotačića, ubadanjem, kombinacijom kotačića i ubadanja, kombinacijom otiskivanja, ubadanja i žljebljenja, dok su rjeđe nedekorirani.“⁶⁹ Za kasno 15. i 16. stoljeće je karakteristično dekoriranje otiskivanjem kotačića, otvor vrča je trolisno profiliran, ima široko rame, blago naglašenu stajaću stopu i profilirane trakaste ručke ispod oboda do ramena. Ručke su često ukrašene otiskivanjem kotačića. Vrčevi su pečeni u oksidacijskoj atmosferi, što utječe na boju površine, koja je u nijansama narančaste. Slične primjerci vrčeva su pronađeni u Velikom Taboru, datiran u razdoblje 16. – 18. stoljeće, i Beogradu, datirani u razdoblje 16. – 17. stoljeće. Jedan vrč je dekoriran kombinacijom otiskivanja, ubadanja i žljebljenja, fine je fature i sive boje. Podsjeća na vrčeve s obodom tipa *Kragen*: ovakvi vrčevi imaju ručke ukrašene izduženim zarezima, proizvode se na austrijskom području u razdoblju 15. - 16. stoljeća, te su pečeni u redukcijskoj atmosferi. Ulomci neukrašenih vrčeva su pronađeni u sloju 17. - 18. stoljeća. Oksidacijski su pečeni, površina im je oker boje i fine do srednje fature. Imaju ljevkasti otvor, ponekad s kljunastim izljevom, i profiliranu trakastu ručku koja spaja vrat s najširim dijelom trbuha.⁷⁰

B) ČAŠE

Pronađeni ulomci keramičkih čaša sa Barilovića se datiraju u razdoblje druge polovice 15. stoljeća do kasnog 16., odnosno ranog 17. stoljeća. Nema cjelovitih primjeraka. Čaše fine fature su napravljene od kvalitetno pročišćene gline s malo primjesa, vrlo su tankih stijenki, oker ili sive boje. Ukrašene su crvenim slikanjem, često u kombinaciji sa otiskivanjem kotačića, ubadanjem i urezivanjem. Čaše ovakve fature su najbrojnije u 16. stoljeću. Čaše srednje do grublje fature sadrže kamenčiće, ponekad keramiku, te im je površina u nijansama sive i narančaste, ponekad mrljasta. Ukrašene su tehnikama otiskivanja kotačića, ubadanja i urezivanja. Čaše ovakvih karakteristika se

⁶⁸ Krmpotić., str. 81 - 82

⁶⁹ Krmpotić., str. 82

⁷⁰ Krmpotić., str. 82

upotrebljavaju od druge polovice 15. stoljeća pa do 17. stoljeća. Postoji nekoliko različitih tipova keramičkih čaša.⁷¹

b.1 „Jednostavne čaše ravnih do konično oblikovanih stijenki, bez naglašene noge, često grublje fature, ukrašene urezivanjem ili rebrenjem, ponekad pečačenjem.“⁷² U upotrebi su najviše tijekom 14. i 15. stoljeća. Jedan primjerak je pronađen na Bariloviću, ali s materijalom iz 17. stoljeća.

b.2 Čaše konkavnog oblika (profilirane u obliku pješčanog sata), takozvani „tip Celje“, su keramičke čaše fine fature i kvalitetne izrade, glatke ili narebrene površine. Dekorirane su pečačenjem, crvenim slikanjem, otiskivanje kotačićem ili urezivanjem. Nema identičnih primjeraka, što znači da nisu serijski proizvedene. Upotrebljavaju se krajem 14. i cijelo 15. stoljeće, ali i kasnije. Pronađene su na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, Slovenije i na austrijskom području.⁷³ Nekoliko primjeraka pronađenih na Bariloviću imaju „finu fakturu, svjetlosivu ili oker boje površinu, dekoracija crvenog slikanja i otiskivanja kotačića ili ubadanja, ili isključivo slikanjem ili otiskivanjem.“⁷⁴ Na jednom primjerku obrađenom u ovom radu je primjećen motiv žigosanja ukrasa (T12.35 - 36), kružnica. Sličan primjer je pronađen u burgu Vrbovec, dok su takvi primjerci čaša ukrašenih žigosanjem iz Budimpešte datirani u drugu polovicu 15. stoljeća.⁷⁵

b.3 Čaše trbušastog oblika s izraženom nogom na Bariloviću su fine do srednje fature, pečene u oksidacijskoj atmosferi. Ponekad imaju narebrenu površinu. Dekorirane su crvenim slikanjem, otiskivanjem kotačića, ubadanjem i pečačenjem. Prepoznaju se dvije varijante s višom i nižom nogom. Pojavljuju se u 14. stoljeća u Budimu, tijekom 15. stoljeća su rasprostranjene u srednjoj Europi, te se upotrebljavaju do 16. stoljeća.

b.4 Čaše izduženog oblika imaju blago trbušasto tijelo, naznačena nogu i tzv. obod *Kragen*. Primjerci s Barilovića pripadaju u kasno 15. i 16. stoljeće⁷⁶, „fine ili srednje su

⁷¹ Krmpotić., str. 82

⁷² Krmpotić., str. 82

⁷³ Krmpotić., str. 82 - 83

⁷⁴ Krmpotić., str. 83

⁷⁵ Tkalec, „*Kuhinjska i stolna keramika iz stambenog dijela burge Vrbovca u Klenovcu Humskome.*“, tr. 465.

⁷⁶ Krmpotić, „*Stari grad Barilović*“, str. 83

fakture, površina im je mrljasta u nijansama narančaste i sive boje, a dekorirani su kombinacijom otiskivanja i žljebljenja.“⁷⁷

b.5 Pod pojmom ljubljanskih čaša se podrazumijevaju različiti tipovi čaša odnosno pehara. Na Bariloviću su pronađeni ulomci visokih uskih noga čaša u slojevima kasnog 15. odnosno ranog 16. stoljeća. Jedan primjer je dekoriran otiskivanjem kotačića, dok je drugi žljebljenjem, čime se stvara dojam narebrenosti.

U funkciji čaše također mogu biti mali trbušasti lončići koji podsjećaju na čaše na niskoj nozi. Na Bariloviću je u sloju prijelaza 15. na 16. stoljeće pronađen zdepasti lončić ukrašen kotačićem. Pronađen je i jedini ulomak čaše presvučen zeleno pigmentirano olovnom glazurom s vanjske strane, ukrašen gustim nizovima otisaka izvedenih kotačićem.⁷⁸ „Na gornjem dijelu konično oblikovanog recipijenta vidljivo je blago profilirano rebro, dok je na donjem dijelu naglašen prijelaz u nogu posude.“⁷⁹ Sličan ulomak čaše je pronađen u Sloveniji na Graščini u Polhovem Gradcu, te je datiran u drugu polovicu 15. stoljeća.⁸⁰

C) TANJURI I ZDJELE

Iz feudalne faze Starog grada Barilovića se izdvaja par primjeraka koji bi oblikom odgovarali zdjeli, a to su dijelovi peka na kojim se aplicirana plastična rebra, čija je funkcija bila zadržavanje žara. Slične peke, iz kasnijeg razdoblja su pronađene u zagrebačkom Stenjevcu. Tijekom 17. i 18. stoljeća prevladavaju glazirane zdjele slične tanjurima. Bile su dekorirane engobom, kojom bi se iscrtavali jednostavni vegetabilni ili geometrijski motivi, dok bi unutarnja strana zdjele nakon dekoriranja bila prevučena olovnom glazurom. Od 17. do 19. stoljeća su se slične zdjele upotrebljavale na Velikom Taboru. Usporedno sa ovakvim zdjelama su se upotrebljavale velike konične zjele profiliranog izljeva, a ukrašavali su ih jednostavno crveno slikani motivi. U sloju 18. stoljeća je zabilježeno nekoliko ulomaka tanjura, dekoriranih urezivanjem i premazivanjem olovnom glazurom. Manji glazirani primjerci tanjura se koriste tijekom

⁷⁷ Krmpotić., str. 83

⁷⁸ Krmpotić., str. 83

⁷⁹ Krmpotić., str. 83 - 84

⁸⁰ Krmpotić., str. 84

19. i 20. stoljeća. Velike zdjele iz vremena Vojne krajine se onda više ne upotrebljavaju.⁸¹

6.2 KUHINJSKO POSUĐE

6.2.1 POSUĐE NA NOŽICAMA

„Ovaj tip predstavljaju otvoreni oblici posuda, ponajviše plićih ili dubljih zdjela, na čije su dno aplicirane po tri nožice, a na stijenku najčešće neki oblik ručke ili drške.“⁸² Glazirani primjerci su služili za posluživanje hrane, dok su neglazirani primjerci vjerojatno korišteni pri kuhanju.⁸³ Posude na nožicama se povremeno pojavljuju tijekom 17. stoljeća, brojne su u 18. stoljeću, te se koriste i u kasnijim razdobljima. Unutarnja strana glaziranih posuda je prevučena olovnom glazurom, konično su oblikovane ravnih, zaobljenih ili profiliranih stjenki. Obodi mogu biti uvučeni ili izvedeni sa žljebom za poklopac. Najčešće je riječ o dubljim posudama, ali su pronađene vrlo plitke posude, vjerojatno u funkciji tave, i posude koje su oblikom slične kao šalice. Na neke posude je dodana duža šuplja cjevasta drška, dok su na drugima nadodane dvije nasuprotno postavljene trakaste ručke. Glazirane posude se nalaze u većem postotku od neglaziranih. Neglazirane posude na Bariloviću su pronađene isključivo unutar sloja 18. stoljeća. Posude imaju konično oblikovane, ravne ili zaobljene, stjenke, dok je obod jednostavan ili malo ojačan s vanjske strane. Evidentirane su trakaste ručke, a nekoliko posuda ima reljefnu oznaku na dnu. Analogije za posude na nožicama se mogu pronaći u kontinentalnom dijelu Hrvatske, kao i na priobalju, gdje se javljaju od sredine 16. stoljeća, da bi u 17. stoljeću već bile česte. Takve posude, iako oblikovno drugačije, su pronađene u Velikom Taboru i Ružica gradu.⁸⁴

6.2.2 LONCI

Na Starom gradu Bariloviću su lonci (T12.33 – 34, T15.42 – 45 i T16.46) najzastupljeniji tip keramičkog posuđa. Rađeni su na brzorotirajućem lončarskom kolu, tvrde su fature i zaglađene površine. U fakturi se pronalaze primjese pijeska,

⁸¹ Krmpotić., str. 84

⁸² Krmpotić., str. 84

⁸³ Krmpotić., str. 85

⁸⁴ Krmpotić., str. 85

kamenčića i usitnjene keramike, dok se na površini mogu pronaći tamne mrlje. Lonci sa Barilovića su na temelju osnovnih karakteristika oboda podijeljeni u sedam osnovnih tipova, pri čemu se koristila klasifikacija Marijane Krmpotić.⁸⁵ Najbrojniji oblik pronađenih lonaca je tip 04. koji se pojavljuje u kasnom 15. i u 16. stoljeću, najviše varijanta 04.C, sa konveksno - konkavno modeliranim obodom. Tijekom 17. stoljeća dominira varijanta 04.A, sa konkavno modeliranim obodom. Od 16. stoljeća se pojavljuju tipovi 06. (ojačan, prema van uvijen obod sa zaobljenim završetkom) i 07. (ojačan obod ukrašen otiskivanjem), dok se ostali tipovi javljaju od 17. stoljeća. Među njima je najbrojniji tip lonca 02, odnosno jednostavno ojačani, prema van izvučeni obodi. Tijekom 17. stoljeća je najbrojnija varijanta 02.C, u kojoj su obodi ojačani s vanjske i unutarnje strane. U 18. stoljeću je riječ o varijanti 02.A, sa obodima koji su ojačani s vanjske strane. Na loncima se primjećuje pojava sve veće iskošenosti oboda u periodu od kasnog srednjeg prema novom vijeku, pri čemu su kasnosrednjovjekovni lonci blago izvučeni prema van, dok su u 17. stoljeću osjetno zakošeniji i izraženije profilirani. U 18. stoljeću je ponovno riječ o jednostavnim, prema van izvučenim obodima.

Veličine lonaca su određene na temelju promjera otvora, te se pritom koristila klasifikacija Tatjane Tkalčec. Dije se na male (9 - 14 cm), srednje (14 - 18 cm), srednje velike (18 - 23 cm) i velike (23 - 30 cm). Krajem 15. i tijekom 16. stoljeća na Starom gradu Bariloviću prevladavaju lonci manjeg promjera otvora, dok u 17. stoljeću prevladavaju lonci srednjeg promjera. Od 18. stoljeća dominiraju lonci srednjeg i srednje većeg promjera otvorima, što bi onda ukazivalo na pojavu povećanja lonaca tijekom vremena.⁸⁶ Izuzev neglaziranih, pronađeni su glazirani primjerci lonaca. Oni se koriste u manjem broju od 16. stoljeća i prevučeni su olovnom glazurom, najčešće zeleno pigmentiranom, ponekad i smeđe pigmentiranom. Većinom je glazirana unutarnja strana lonca, ali ima primjeraka kod kojih je glazirana vanjska i unutarnja strana. Glazirani lonci su rijetko dodatno ukrašeni, a po svim drugim karakteristikama su identični neglaziranim loncima.⁸⁷ Najstariji ulomci lonaca potječu iz kasnog 15. i 16. stoljeća. Imaju srednju do grubu fakturu, uz nekoliko primjeraka lonaca sa finom fakturom. Prisutno je redukcijsko i oksidacijsko pečenje. Lonci su ukrašeni urezivanjem

⁸⁵ Krmpotić., str. 85

⁸⁶ Krmpotić., str. 87

⁸⁷ Krmpotić., str. 87 - 88

ili otiskivanjem, kaneliranjem ili plitkim žljebljenjem. Pronađeni su lonci varijante 04.A-C, tip 06. i 07. Najbrojniji ulomci lonaca potječu iz 17. stoljeća, među kojima se izdvajaju crveno oslikani lonci fine fature, oksidacijski pečeni i oker boje. Ostali lonci imaju srednju do grubu fakturu, te su pečeni redukcijski i oksidacijski. Od načina ukrašavanja su prisutni urezivanje, ubadanje i apliciranje. Pojavljuju se različiti tipovi lonaca, među kojima dominira tip 04. sa ojačanim, dodatno modeliranim, prema van izvučenim obodima; varijanta tipa 01.B, sa jednostavnim neojačanim, prema van izvučenim obodom s ravnim završetkom; varijanta tipa 02.C; tip 05. lonca sa presavijenim obodom s oštrim završetkom; i tip 06. lonca sa ojačanim, prema van uvijenim obodom sa zaobljenim završetkom. Lonci 18. i 19. stoljeća imaju srednju do grubu fakturu, te su najčešće redukcijski pečeni. Prisutne su različite tehnike ukrašavanja, kao što su apliciranje plastičnih traka (**T17.47**), otiskivanje prsta i slično. Lonci ovog razdoblja na dnu sadrže reljefne oznak, kružnog oblika unutar kojeg se nalaze ukrižene linije. Evidentirani su različiti tipovi lonaca, kao što su tip 02.A, varijante tipa 04.A i 04.C, varijante tipa 01.A (sa zaobljenim završetkom) i 01.B, varijanta tipa 02.C i tip 07.⁸⁸ Analogije za lonce sa Barilovića su pronađene u keramici 15. - 18. stoljeća sjeverozapadne Hrvatske, zapadne Slavonije i Slovenije. U Hrvatskoj su to srednjovjekovno selište Ciglenica kod Varaždinskih Toplica, Veliki Tabor, utvrda Čanjevo, Ružica grad, burg Vrbovec. U Sloveniji su to utvrda Kostanjevica na Starem gradu nad Podbočjem, Graščina u Polhovom Gradcu, Šalek i Stari grad nad Celjem. Na temelju analogija se zaključuje da su ovi lonci lokalni keramičarski proizvod koji ima zajedničke karakteristike s istovremenim materijalom iz zapadnog dijela kontinentalne Hrvatske i Slovenije.⁸⁹

6.2.3 POKLOPCI (**T18.48 – 51**)

Na Starom grad Bariloviću su pronađeni izričito „šuplji poklopci koničnog oblika s dugmetastom ili plosnatom kružnom drškom.“⁹⁰ Ovakav tip poklopca je u širokoj upotrebi i kronološki se može smjestiti u razdoblje od antike, pa sve do novog vijeka. Postoje razlike u oblikovanju rubova otvora poklopaca, međutim nedovoljne da bi se na temelju njih moglo govoriti o pripadnosti određenom razdoblju. Prisutne su

⁸⁸ Krmpotić., str. 88

⁸⁹ Krmpotić., str. 88 - 89

⁹⁰ Krmpotić., str. 90

različite fature, od fine pa do grube. Zbog izlaganja visokim temperaturama, površina može biti mrljasta. Poklopci su ukrašeni „direktnim otiskivanjem u stijenku, odnosno apliciranjem plastične trake dekorirane otiscima.“⁹¹ Površina jednog primjerka je prevučena zeleno pigmentiranim olovnom glazurom. Također su pronađena dva poklopca koji sadrže reljefno izvedene oznake. Ovi poklopci su zasebna varijanta tipa sa okruglom, plosnato oblikovanom ručkom: drška je šira u odnosu na donji dio poklopca, dok na prijelazu tijela u dršku nema zadebljanja. Neki primjerci lonaca i posuda na nožice sadrže iste oznake, te bi se temeljem toga moglo govoriti o setovima posuda. Većina primjeraka sa ovakvim oznakama potječe iz istoj sloja, te se mogu primjetiti četiri tipa oznaka. Također je moguće da je riječ o oznakama lončarskih radionica ili da su oznake označavale sadržaj koji se prenosio u tim posudama.⁹²

6.3 OSTALI KERAMIČKI PREDMETI

U ovu skupinu predmeta spadaju posude, koje se rijetko pronalaze na Starom gradu Bariloviću i imaju specifičnu namjenu (kao što je kalup za pečenje (T19.55), ulomci keramičkih boca, fragment mogućeg pladnja ili posude za pečenje⁹³) i manji keramički predmeti, kojima se nekad ne može odrediti namjena (T19.52 – 54 i T19.56).⁹⁴ Pronađen je velik broj minijature glaziranih posudica u obliku lončića. Zeleno pigmentirana olovna glazura je nanešena sa vanjske i unutarnje strane. Posudice su korištene kao tintarnice, što potvrđuje analiza taloga pronađenog u njima. Datirane su u vrijeme vojne uprave u Starom gradu Bariloviću.⁹⁵

U arheološkim istraživanjima do 2013. godine je pronađen dio keramičke lule koja potječe iz sloja 18. stoljeća. Na temelju svojih karakteristika bi se pripisao „lončarskim lulama“ Padske nizine.⁹⁶ Arheološkim istraživanjima do 2018. godine su pronađene još četiri keramičke lule, u slojevima koji bi se pripisali periodu 17. do 19. stoljeća. Prvi primjerak lule (T20.57) je napravljen od dobro pročišćene gline, oker je boje, te ima oznaku radionice (A.RESS). Slične lule su pronađene u vojarni sv. Nikole u

⁹¹ Krmpotić., str. 90

⁹² Krmpotić., str. 90

⁹³ Krmpotić., str. 91

⁹⁴ Krmpotić., str. 90

⁹⁵ Krmpotić., str. 91

⁹⁶ Azinović Bebek and Krmpotić, *Stari Grad Barilović*, 2014., str. 91

Zadru⁹⁷, na lokalitetu Kula Gornji ugao u Dubrovniku⁹⁸ i Varaždinu⁹⁹, te pripada skupini austrougarskih lula, datiranih u 18. ili početak 19. stoljeća. Drugi je primjerak (**T20.58**) također napravljen od dobro pročišćene gline, svjetlo oker boje i sadrži motiv izveden urezivanjem. Slični primjerci su pronađeni u vojarni svetog Nikole u Zadru¹⁰⁰ i na lokalitetu Kula Gornji ugao u Dubrovniku. Pripada skupini turskog tipa lula s diskastom bazom i datira se u polovicu 19. stoljeća.¹⁰¹ Treći primjerak (**T21.59**) je sivo – smeđe boje, napravljen od dobro pročišćene gline. Sličan je ulomku lule pronađene u utvrdi Čanjevo¹⁰². Zadnji primjerak (**T21.60**) je jedini glazirani i sa metalnim pojačanjem obruča. Također sadrži oznaku radionice i ukrašen je smeđim slikanjem. Lule s metalnim ojačanjima se datiraju u kasno 19. i rano 20. stoljeće.¹⁰³

Zasebnu skupinu unutar ove čine pećnjaci. Na Starom gradu Bariloviću je utvrđeno nekoliko različitih tipova: čašasti (lončasti), zdjelasti s kvadratno oblikovanim otvorom i pećnjaci sa reljefnom pločom koja je potpuno dekorativno ukrašena (pločasti pećnjaci **T22.61, 63 i 64**). Zadnji tip može biti neglaziran ili prevučen olovnom glazurom. Nadalje, pećnjaci Barilovića se mogu podijeliti u dvije skupine: pećnjaci jednostavnog tipa bez ukrasne ploče (čašasti i zdjelasti) i pećnjaci zatvoreni pločom. Čašasti pećnjaci se pojavljuju od kasnog srednjeg vijeka, a velik broj primjeraka pripada vremenu Vojne krajine. Evidentirane su dvije varijante, prva u kojoj čašasti pećnjaci imaju blago valovito profilirane stijenke, te druga u kojoj pećnjaci imaju izraženo plastično rebro iznad sredine pećnjaka. Prva varijanta je brojnija od druge. Zdjelasti pećnjaci kvadratno oblikovanog otvora se rijetko pojavljuju.¹⁰⁴ Tijekom obrade materijala za diplomski rad je prepoznat zdjelasti pećnjak posebnog oblika, odnosno trokutastog otvora (**T23.66**). Slični primjerci su pronađeni u Velikom Taboru¹⁰⁵, utvrdi

⁹⁷ Bekić, *Sveti Nikola u Zadru.*, str. 140

⁹⁸ Milošević and Topić, "*Keramičke lule s lokaliteta Kula Gornji ugao u Dubrovniku.*", str. 309

⁹⁹ Drpić, "*GLINENE LULE IZ FUNDUSA ARHEOLOŠKOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN.*", str. 33

¹⁰⁰ Bekić, *Sveti Nikola u Zadru.*, str. 142

¹⁰¹ Milošević and Topić, "*Keramičke lule s lokaliteta Kula Gornji ugao u Dubrovniku.*", str. 322

¹⁰² Bekić, "*Utvrdi Čanjevo - istraživanja 2003-2007.g. / Fort Čanjevo - Researches 2003-2007, Visoko 2008.*", str. 192

¹⁰³ Bekić, *Sveti Nikola u Zadru.*, str. 144

¹⁰⁴ Krmpotić., str. 93

¹⁰⁵ Škiljan, "*Srednjovjekovni i Ranonovovjekovni Pećnjaci Slavonije.*", str.268

Čanjevo¹⁰⁶ i Novoj Vesi (iako se taj primjerak datira u 14. stoljeće)¹⁰⁷. Ovakav tip pećnjaka je reljefno neukrašen i nije glaziran. Datiraju se do kraja 16. stoljeća (okvirno 14. i 15. stoljeće¹⁰⁸), međutim moguće je da se u seoskoj upotrebi koriste i duže.¹⁰⁹ Pronađeni dijelovi pločastih pećnjaka pripadaju razdoblju od 18. do 20. stoljeća, međutim određeni primjerci sa renesansnim obilježjima bi mogli pripadati ranijem razdoblju. Razni oblici reljefnih ploča pećanjaka ukazuju na to u kojem su se dijelu peći koristili. Pećnjaci sa kvadratnom pločom su se koristili u donjem dijelu peći, oni izduženog okomitog oblika za središnji, dok su se oni trokutastog ili sedlastog oblika koristili za najviši dio peći. Ploče su bile presvučene zeleno pigmentiranom olovnom glazurom, ponekad tamnosmeđom, a mogle su biti i neglazirane. Reljef koji je ukrašavao ploču je mogao biti pliće ili dublje izveden, dok su motivi bili različiti. Dominiraju vegetabilni motivi (rozete, listovi vinove loze), geometrijski motivi, dok neki pećnjaci sadrže religijske motive (anđeli, križ), kao i arhitektonske prikaze. Vegetabilni i geometrijski motivi postaju posebno popularni u renesansi, a prisutni su sve do 20. stoljeća. Religijski motivi postaju popularni u 16. stoljeću, dok heraldički ukrasi postaju prisutni od renesanse, a arhitektonski prikazi oponašaju suvremene elemente. U 19. i 20. stoljeću prevladavaju reljefno neukrašeni pločasti pećnjaci.¹¹⁰ Na temelju motiva se mogu povući analogije sa pećnjacima iz Velikog Tabora, Čanjeva, Susedgrada, Celja i Ljubljanskog grada.¹¹¹ Također su prilikom obrade u ovom radu prepoznata dva primjerka ukrasnog elementa kruništa peći. Prvi primjerak (**T24.67**) je neukrašen i neglaziran, te je sličan primjerak pronađen na lokalitetu Nijemci, okvirno datiran u 15. stoljeće.¹¹² Drugi primjerak (**T22.62**) sadrži vegetabilni uzorak (rozeta) i glaziran je. Sličan primjerak je pronađen u Velikom Taboru.¹¹³ Pronađen je jedan ulomak gornjeg dijela pećnjaka kojem za sad nisu pronađene analogije (**T23.65**).

¹⁰⁶ Čimin, "Keramički nalazi s utvrde Čanjevo (*Ceramic finds from Fort Čanjevo*).", str. 161, 185

¹⁰⁷ Mašić and Gregl, "Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi", str. 20

¹⁰⁸ Mašić and Gregl, "Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi", str. 20

¹⁰⁹ Škiljan, "Veliki Tabor u svjetlu otkrića", str. 47

¹¹⁰ Krmpotić, "Stari grad Barilović.", str. 94

¹¹¹ Krmpotić., str. 95

¹¹² Škiljan, "Srednjovjekovni i Ranonovovjekovni Pećnjaci Slavonije.", str. 295

¹¹³ Škiljan, "Veliki Tabor u svjetlu otkrića", str. 48 i 108

Kaljeve peći pripadaju skupini peći za grijanje, te se mogu definirati kao zatvoreno ognjište koje zagrijava okolni prostor isijavajući toplinu¹¹⁴ i koje se sastoji od potpuno ili djelomično od specijalnih keramičkih sastavnih dijelova – pećnjaka.¹¹⁵ Najraniji ostaci kaljevih peći su pronađeni u Švicarskoj, na utvrđi Frohburg u kantonu Solothurn i u Winterthuru, te se datiraju u razdoblje od 1100. godine pa na dalje. Ostaci bi tvorili dvostruke peći ili dvostruka ognjišta, pri čemu je kaljeva peć postavljena u jednu prostoriju, dok je grijana iz druge prostorije, odnosno kuhinje. Prvi slikovni prikazi kaljevih peći potječu sa početka 14. stoljeća,¹¹⁶ dok se tijekom 15. stoljeća zahvaljujući utjecajima iz Njemačke, Austrije, Mađarske i čeških zemalja šire na prostor današnje Hrvatske.¹¹⁷ Sastavni elementi ovakvih peći su vanjski plašt izgrađen od pećnjaka i gline, konstruktivni dijelovi unutrašnjosti peći, postolje i dekorativni elementi. Uz funkciju grijanja, pećnjaci imaju još funkciju zaštite od požara, te mogu imati dekorativnu funkciju. Ostali keramički sastavni dijelovi peći uglavnom imaju dekorativni ili statični karakter (krunište, podnožje peći itd.). Tijelo peći se nalazi na postolju ili potpornoj konstrukciji, i ono se sastoji od pećnjaka i gline peći. Prepoznaju se dva dijela tijela, a to su donji dio (ložište) i gornji dio (toranj).¹¹⁸ Od 16. do 20. stoljeća se javljaju sporedni dijelovi kaljevih peći, kao što su stepenice ili sjedišta peći (posebno kod peći 16. do 18. stoljeća). U 18. i 19. stoljeću se željeznim žicama spajaju pojedini slojevi peći, te se primjer toga može vidjeti u Velikom Taboru, iako su pećnjaci datirani u prvu polovicu 17. stoljeća.¹¹⁹

Na Starom gradu Bariloviću je pronađen temelj kaljeve peći, te se pretpostavlja da je peć bila izgrađena nakon 18. stoljeća, a stradala je propadanjem grada.¹²⁰ Također

¹¹⁴ Škiljan, str. 29

¹¹⁵ Škiljan, str. 31

¹¹⁶ Škiljan, str. 34

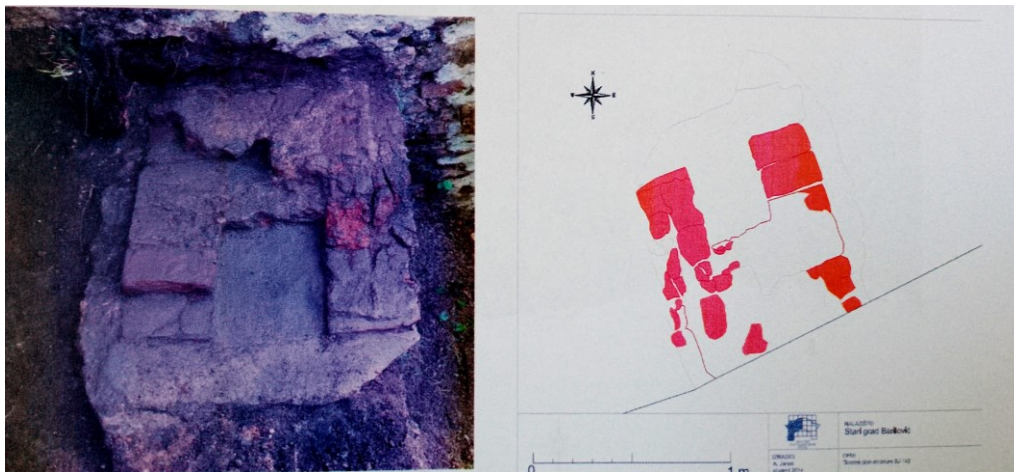
¹¹⁷ Bobovec, „Pećnjaci s prednjom dekorativnom pločom nađeni u moslavačkim srednjovjekovnim gradovima“; u: *Arheološka istraživanja u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji i pogrebni ritusi na teritoriju Hrvatske.*, str. 166.

¹¹⁸ Škiljan, str. 37

¹¹⁹ Škiljan, str. 39

¹²⁰ Azinović Bebek, „Izvyještaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2014. Godini (Stari Grad Barilović).“, str. 17

je u jednom sloju pronađena veća količina čašastih pećnjaka, međutim ostaci peći nisu pronađeni.¹²¹

Slika 3. Temelj kaljeve peći (lijevo), tlocrt kaljeve peći (desno) (*“Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2014. Godini (Stari Grad Barilović).”*, str. 18

¹²¹ Azinović Bebek., str. 38

7. OSTALE VRSTE KERAMIKE PRONAĐENE NA STAROM GRADU BARILOVIĆU

7.1 TURSKA KERAMIKA

Prilikom obrade materijala za ovaj rad je prepoznato nekoliko ulomaka koji bi se pripisali turskoj keramici. Riječ je o gornjem dijelu ibrika (**T4.14**) i ulomku donjeg dijela posude (**T4.13**). Napravljeni su od dobro pročišćene gline, oker boje, ukras im je izveden engobom, a prevučeni su tamnozelenom olovnom glazurom. Vjerojatno su dijelovi jedne posude, odnosno ibrika, te po tipologiji Vesne Bikić spadaju u tip III/2, datiran u razdoblje od 16. do 17. stoljeća.¹²² Ulomci svakodnevne turske keramike su pronađeni na lokalitetu Osijek – Tvrđa (Stari Franjevački samostan), datirani u prvu polovicu 17. stoljeća.¹²³ Osmanlijska osvajanja donose ovakvu vrstu keramike na naše prostore. Ona je dobre kvalitete, bilo u izradi, kao i u ukrašavanju. Riječ je o keramici svakodnevne uporabe, kuhinjskoj i stolnoj. U ovu skupinu se također predmeti svakodnevne uporabe, kao što su keramičke lule, predmeti za igru, svjećnjaci, glazbeni instrumenti itd.¹²⁴

7.2 SLIP WARE

Varijanta oslikane *invetriate* (najjednostavnija vrsta glazirane keramike prekrivene slojem prozirne ili kolorirane olovne cakline (možda **T13.38** i **T14.41**) koja je ukrašena engobom se naziva *slip ware* (eng. *slip*: engoba). Slikanje engobom se nanosilo direktno na biskvit, a zatim se nanosila glazura. Ovim načinom se ukrašavalo jednostavno posuđe kuhinjske i stolne uporabe, kao što su lonci, poklopci i vrčevi. Niske je cijene i funkcionalost prednjači nad dekorativnom elementu posuda. Proizvodi se u sjevernoj i srednjoj Italiji u razdoblju od 16. do 20. stoljeća.¹²⁵ Na Starom gradu Bariloviću je pronađen jedan primjerak (**T3.12**) koji bi se mogao pripisati ovoj vrsti keramike. Riječ je o ulomku donjeg dijela male posude, svjetlo oker boje, čija je vanjska stijenka oslikana oker bojom, na kojoj se nalazi ukras ravnih i valovitih linija

¹²² Bikić, "Gradska keramika Beograda (16-17. vek)/Belgrade Ceramics in the 16th-17th Century.", str. 48

¹²³ Horvat et al., *Keramika i staklo 17. i 18. stoljeća iz starog franjevačkog samostana.*, str. 51

¹²⁴ Bikić, "Gradska keramika Beograda (16-17. vek)/Belgrade Ceramics in the 16th-17th Century.", str. 116 - 117

¹²⁵ Gusar, "Kasnosrednjovjekovna I Novovjekovna Glazirana Keramika Sa Šireg Zadarskog Područja.", str. 44

izveden engobom. Sačuvan je mali postotak tamnozelene olovne glazure. Sloj u kojem je pronađena se datira u vrijeme 17. do 19. stoljeća.¹²⁶

7.3 KAMENINA (eng. *stoneware*, njem. *das Steingut*¹²⁷)

Kamenina je vrsta keramike rađena od svijetle gline koja sadrži visok postotak kaolina koji joj daje bjelokosnu ili žućkastobež boju. Ovakva keramika se izrađivala u kalupima, pekla na visokoj temperaturi, dekorirala, pa zatim ponovno pekla na nižoj temperaturi. Površina se najčešće oslikavala i prevlačila glazurom.¹²⁸ Ovisno o mjestu proizvodnje i vremenu, mogla se prevlačiti olovnom glazurom različitih boja. U Engleskoj se do početka 19. stoljeća koristi bež boja (*creameware*), zatim plavo bijela do 1820., odnosno 1830. godine (*pearlware*), i na kraju potpuno bijela (*whiteware*). Glazure različitih boja su se mogle dobiti dodavanjem oksida metala.¹²⁹ Ova vrsta keramike je razvijena u engleskim keramičarskim radionicama u Staffordshiru u 18. stoljeću, pri čemu se posebno ističe rad keramičara Josiahe Wedgwooda. Ona će se nastaviti proizvoditi u širem području Staffordshira, kao i u ostatku Engleske, od kud se dalje prevozi u Europu.¹³⁰ Kasnije će se produkcija proširiti na različite dijelove Europe, kao što su Italija, Slovenija i Hrvatska (manufakture kamenine u Rijeci, Zagrebu i Krapini). Ova vrsta keramike je bila široko rasprostranjena, masovno proizvedena i dostupna široj populaciji nego neke druge vrste keramike, kao što je porculan.¹³¹ „Ukrasi na takvim posudama najčešće su bili reljefni ili perforirani (izrada u kalupima), oslikani nadglazurnim bojama ili ukrašenim tehnikom transfernog tiska koji je 1750. izumio John Brooks iz Liverpoola. Tehnika transfernog tiska (T7.23 – 24) sastojala se najprije od izrade bakrenih ploča na koje se urezivala dekoracija, koja se zatim prekrivala tintom dobivenom od mješavine kobaltnoplavog pigmenta i raznih ulja. Zatim bi se ploča prekrivala papirom na kojem bi ostao otisnut ukras koji bi se onda

¹²⁶ Azinović Bebek, „Izvyještaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2018. Godini (Stari Grad Barilović).”, str. 12

¹²⁷ Hamer and Hamer, *Lexikon Der Keramik Und Toepferei.*, str. 332

¹²⁸ Gusar, „Kasnosrednjovjekovna I Novovjekovna Glazirana Keramika Sa Šireg Zadarskog Područja.”, str. 210

¹²⁹ Trebess and Ludwig, „Von der Bratpfanne bis zur Ofenkachel – ein keramisches Haushaltsinventar des 18. Jahrhunderts aus Hamburg-Bergedorf.”, str. 22

¹³⁰ Gusar, „Kasnosrednjovjekovna I Novovjekovna Glazirana Keramika Sa Šireg Zadarskog Područja.”, str. 210

¹³¹ Gusar., str. 211

prenosio na jednom pečenu posudu koja bi se nakon toga drugi put pekla.“¹³² Transforni tisak se prvotno nanosio na glazuru, da bi se kasnije nanosio ispod nje. Kamenina preuzima dekorativne motive od japanskog i kineskog porculana, ali ih prikazuje na europski način. *Willow Pattern* (motiv vrbe) je jedan od omiljenijih, a njega karakterizira stilizirani prikaz pejzaža na kojem se prepoznaju pagoda, stabla žalosne vrbe, tri čovjeka i dvije ptice, te prikazuje englesku legendu o nesretnim ljubavnicima koji se bježeći pred djevojčinim ocem pretvaraju u ptice. Ovaj motiv se u kasnom 18. stoljeću proizvodi u Staffordshiru, Suffolku, Lowestofu, čak kasnije i u slovenskoj radionici u Nemškom dolu.¹³³ Još su prisutni „engleski prizori od seoskih kućica i crkava, riječnih i lučkih pejzaža, prikaza velikaških posjeda, perivoja i gotičkih ruševina, pa sve do orijentalnih prikaza s egzotičnim lukama i arhitekturom tipa *Willow Pattern*. Također se javljaju i pejzaži u koje su smješteni prikazi iz klasične engleske književnosti poput Shakespeareovih (*Winter's Tale*) ili Scottovih (*Lady of the Lake*, *The Bride of Lamer Moore*) djela. Na reversu takvih posuda često se uz oznaku radionice javljaju i natpisi koji donose naziv pejzaža ili grada koji prikazuju.“¹³⁴

Nalazi opisani u ovom radu pripadaju engleskim (ili europskim) i hrvatskim (Krapina, **T9.26 - 27**) radionicama kamenine, te su datirani u kraj 19. stoljeća. Oni koji pripadaju engleskim radionicama su ukrašeni tehnikom transfornog tiska. Jedan nalaz (**T10.29**), ulomak tanjura, je oslikan plavom bojom, dok su drugi oslikani crnom (**T7.30**) i ružičastom (**T7.23**) bojom. Središnji dio ulomka tanjura oslikanog plavom bojom sadrži motiv vrbe, odnosno *Willow Pattern*, pri čemu se na obodu nalazi kombinacija geometrijsko – vegetabilnih motiva. Ovaj nalaz je identičan trima ulomcima tanjura obrađenima u doktorskoj disertaciji Karle Gusar „*Kasnosrednjovjekovna i novovjekovna glazirana keramika na širem zadarskom području*“, tanjuru koji se nalazi u *Muzeju za umjetnost i obrt* u Zagrebu¹³⁵ i tanjuru koji se nalazi u *Gradskom muzeju Varaždin*¹³⁶. Također, na zdjelici (**T7.24**) je sačuvan prikaz pastoralne scene.

¹³² Gusar. , str. 210

¹³³ Gusar., str. 211

¹³⁴ Gusar., str. 211

¹³⁵ „*Pejzaž Na Keramici = Landscape Painting on Ceramics*“ : Muzej Za Umjetnost i Obrt, Zagreb, 20.3. - 8.4.2001. / [Autorica Kataloga Marina Bagarić], str. 16 i 37

¹³⁶ Šimunić, *Vodič Zbirke Keramike, Porculana, Stakla i Satova.*, str. 22

Tvornicu kamenine u Krapini osnovao je grof Franjo Vojkffy oko 1800./1802. godine. Počeci tvornice nisu bili najuspješniji,¹³⁷ međutim do 1808. se stanje popravlja, na što bi ukazivalo to da Vojkffy traži privilegiju („pravo tvornice da u svome naslovu nose carski grb s dvoglavim orlom i naziv: c. kr. privilegirana tvornica“¹³⁸), međutim, usprkos obećavajućem procesu dobavljanja privilegije, nju ipak nikad ne dobiva.¹³⁹ 1823. godine se tvornica daje u zakup Josipu vitezmu Lellis, te ju uz manji prekid¹⁴⁰, ponovno zakupljuje 1839. godine, da bi ju 1851. godine kupio. Na temelju suvremenih izvora se iščitava da je tvornica dobro radila, da su proizvodi niske cijene (što ne znači da su lošije izrade) i da svoje proizvode prodaje u Hrvatskoj, Koruškoj, Slovačkoj, Banatu i malo u Mađarskoj.¹⁴¹ 1860. godine tvornicu kupuju braća Sonnenberg, pri čemu se u suvremenim izvorima ponovno čita o dobroj i lijepoj izradi proizvoda, te 1873. godine na velikoj svjetskoj izložbi u Beču tvornica dobiva diplomu priznanja. Međutim između 1881. i 1885. godine pomalo prestaje rad tvornice, uzrokovan promjenama tog vremena, kao što su pojeftinjenje porculana, neimanje uvjeta za prilagodbu (nabavka drugog tipa peći, strojeva za štampanje ukrasa itd.)¹⁴². Zadnjom godinom proizvodnje se smatra 1886. godina.¹⁴³ Posuđe se prvotno radi pod utjecajem klasičnih bečkih proizvoda, dok kasnije do izražaja dolaze utjecaji folklorne keramike. Karakteristično je ukrašavanje posuđa modrim, odnosno bečkim rubom (*špicleraj*) (**T10.28**) ili ukrasom stiliziranih modrih cvjetića (*plimlerraj*). Na podnici posuda su se znali žigosati brojevi koji bi označavali veličine unutar pojedinih tipova, pri čemu bi najveći komad imao najmanji broj (**T8.25**). Proizvodilo se razno posuđe, od posuđa za jelo, pribora za čaj, pa sve do pribora za pranje i brijanje. Karakterističan proizvod kasnije proizvodnje su varčići za piće, bilikumi oblika triju spojenih vrčića nazvani Čeh-Leh-Meh i vrčevi oblika sjedećeg muškarca Krapinski sudec.¹⁴⁴

¹³⁷ Klobučar, *Krapinska Kamenina*., str. 6

¹³⁸ Klobučar., str. 7

¹³⁹ Klobučar., str. 8

¹⁴⁰ Klobučar., str. 11 (promjena nekoliko zakupnika)

¹⁴¹ Klobučar., str. 13

¹⁴² Klobučar., str. 17

¹⁴³ Klobučar., str. 15

¹⁴⁴ Klobučar., str. 17

8. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu je obrađena novovjekovna keramika i keramika suvremenog doba Starog grada Barilovića iz arheoloških istraživanja od 2013. do 2018. godine. Arheološkim istraživanjima su potvrđene tri faze: feudalna faza, faza vojne uprave i civilne uprave u Starom gradu Bariloviću, dok je pored Grada otvorena sonda koja je utvrdila naseljavanje ove pozicije i tijekom prapovijesti. Keramički materijal se može podijeliti na stolnu i kuhinjsku keramiku, kao i na ostali keramički materijal (male posude nepoznate namjene, pećnjaci). Za feudalnu fazu je karakteristično luksuzno, uvezno keramičko i stakleno posuđe. Obrađen materijal koji pripada ovoj fazi su nekoliko primjeraka majolike i pećnjaka, dok ostali primjerci majolike pripadaju kasnijim fazama (do 18. stoljeća). U fazi vojne uprave nedostaje luksuzno posuđe (što ne znači da ga u potpunosti nema, kao što se može vidjeti na primjeru turske stolne keramike obrađene u ovom radu). Keramičko posuđe koje do sad nije bilo obrađeno, a pripada fazi vojne uprave, su nalazi turske keramike (16. – 17. stoljeće) i *slip ware* keramike. Prilikom obrade materijala za ovaj rad se najviše spoznaja saznalo za keramički materijal kasne faze vojne uprave i faze civilne uprave. Prepoznato je uvezeno luksuzno posuđe: engleski i češki porculan, lule austrougarskog i turskog tipa, kao i lule sa metalnim ojačanjima. Također su prepoznati primjeri uvezene kamenine (engleska kamenina, ukrašena tehnikom transfernog tiska) i kamenine lokalne proizvodnje (manufaktura kamenine u Krapini). Obrađeni primjerci engleske kamenine ukrašene tehnikom transfernog tiska su za sad jedini na prostoru kontinentalne Hrvatske koji su obrađeni u arheološkom kontekstu. Manufaktura kamenine u Krapini nije jedina koja je postojala na našim prostorima, ali su ovim diplomskim radom njezini proizvodi jedini koji su obrađeni unutar arheološkog konteksta.

Arheološkim istraživanjima je utvrđen temelj jedne kaljeve peći, čija bi se gradnja datirala u vrijeme nakon 18. stoljeća. Pronađeni su primjerci pećnjaka koji do sad nije zabilježen, a to je zdjelasti pećnjak trokutastog otvora datiran u razdoblje 14. do 15. stoljeća. Također su pronađena dva primjerka ukrasnog elementa kruništa peći. Ovi novi nalazi međutim ne bi odgovarali temeljima pronađene peći, pošto su datirani u razdoblje do kraja 16. stoljeća. To znači da je vjerojatno postojala još jedna peć, ali njezini ostaci nisu pronađeni.

U ovom radu je obrađeno 67 kataloških jedinica koje su pronađene u istraživanjima od 2013. do 2018. godine. Obrađena je novovjekovna keramika i keramika suvremenog doba, čime se dobio jasan pregled svakodnevnog života u Starom gradu Bariloviću, u svim njegovim fazama, te se mogu jasno prepoznati trendovi karakteristični za određeni period, kao na primjer turska keramika kao dokaz interakcije sa vojnom silom, Osmanskim Carstvom. Najviše novih spoznaja vezano je uz keramički materijal kasne faze vojne uprave i faze civilne uprave (porculan, kamenina). Prate se europski trendovi importa, kao što je engleski i češki porculan, ali i pristupačnijih varijanti, kao što je kamenina (bilo import ili proizvod manufakture na hrvatskom području).

S obzirom na to što je sve obrađeno od materijala i kojem vremenskom periodu pripadaju, ovaj rad je za sad jedini primjer ovakve obrade keramike u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Prati se kontinuitet života na Starom gradu Bariloviću od 15. do početka 20. stoljeća, u svim njegovim fazama. Prezentirana i obrađena je keramika koja se do sad u kontinentalnom dijelu Hrvatske dosta zanemarivala, te se nadam da će ovaj rad doprinijeti promjeni takve situacije.

9. POPIS LITERATURE

- Azinović Bebek, Ana. "Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2013. Godini (Stari Grad Barilović)." Hrvatski restauratorski zavod, n.d.
- . "Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2014. Godini (Stari Grad Barilović)." Hrvatski restauratorski zavod, n.d.
- . "Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2016. Godini (Stari Grad Barilović)." Hrvatski restauratorski zavod, n.d.
- . "Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2017. Godini (Stari Grad Barilović)." Hrvatski restauratorski zavod, n.d.
- . "Izveštaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2018. Godini (Stari Grad Barilović)." Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb 2019.
- Azinović Bebek, Ana, and Marijana Krmpotić, eds. *Stari Grad Barilović: Deset Godina Arheoloških Istraživanja*. Translated by Tamara Levak Potrelica. Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2014.
- Bekić, Luka. "Bekić, L. (ed.) *Utvrd a Čanjevo - istraživanja 2003-2007.g. / Fort Čanjevo - Researches 2003-2007*, Visoko 2008."
- . *Sveti Nikola u Zadru: Arheološko Iskopavanje u Samostanskom Sklopu Sv. Nikola u Zadru 2014. - 2016. = Saint Nicholas in Zadar: Archaeological Excavations at Zadar's St Nicholas Monastery Complex 2014 - 2016. Dio 1 = Part 1*. *Exhibitiones Archaeologicae Ecclesiae s. Nicolai 1*. Zadar: Međunarodni centar za podvodnu arheologiju, 2017.
- Bikić, Vesna. "Gradska keramika Beograda (16-17. vek)/Belgrade Ceramics in the 16th-17th Century." Accessed February 20, 2023.
- Čimin, Robert. "Keramički nalazi s utvrde Čanjevo (Ceramic finds from Fort Čanjevo)." *Utvrd a Čanjevo: Istraživanja 2003-2007 (Fort Čanjevo: Researches 2003-2007)*, Luka Bekić (ur.), Visoko, January 1, 2008.
- Drpić, Jere. "GLINENE LULE IZ FUNDUSA ARHEOLOŠKOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN." *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, no. 29 (December 31, 2018): 9-41. <https://doi.org/10.21857/moxpjhg28m>.
- Gusar, Karla. "Kasnosrednjovjekovna I Novovjekovna Glazirana Keramika Sa Šireg Zadarskog Područja: Doktorski Rad." K. Gusar, 2010.
- Hamer, Frank, and Janet Hamer. *Lexikon Der Keramik Und Toepferei: Material Technik Geschichte*. Augsburg: Augustus Verlag, 1990.

- Horvat, Ida, Radmila Biondić, Marin Topić, Dubravka Papa, and Muzej Slavonije (Osijek), eds. *Keramika i staklo 17. i 18. stoljeća iz starog franjevačkog samostana: katalog izložbe: Muzej Slavonije, Osijek, srpanj, 2005.-ožujak, 2007.* Osijek: Muzej Slavonije, 2007.
- Klobučar, Olga. *Krapinska Kamenina: [Izložba] Muzej Za Umjetnost i Obrt, Zagreb, Prosinac 1978.* Zagreb: Muzej, 1978.
- Krmpotić, *Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe*; u: *Stari grad Barilović: Deset godina arheoloških istraživanja*, Hrvatski restauratorski zavod, 2014. godine
- Mašić, Boris, and Miljenko Gregl. *Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi =: Spaetgotische Kacheln aus Nova Ves: Muzej grada Zagreba, svibanj 2002.* Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2002.
- Milošević i Čurina, *Konzervatorska istraživanja i radovi između 1998. i 2012. godine*; u: *Stari grad Barilović: Deset godina arheoloških istraživanja*, Hrvatski restauratorski zavod, 2014. godine
- Milošević, Branka, and Nikolina Topić. “*Keramičke lule s lokaliteta Kula Gornji ugao u Dubrovniku.*” *Starohrvatska prosvjeta* III, no. 38 (December 28, 2011): 297–328.
- “*Pejzaž Na Keramici = Landscape Painting on Ceramics : Muzej Za Umjetnost i Obrt, Zagreb, 20.3. - 8.4.2001.* / [Autorica Kataloga Marina Bagarić] ; [Prijevod Na Engleski Jezik Nikolina Jovanović, Sonia Wild Bićanić].” Accessed February 20, 2023.
- Penkala, Marija. *European Porcelain: A Handbook for the Collector.* Darmstad: Holle Verlag, 1947.
- Državni zavod za statistiku. “Popis stanovništva.” Accessed January 24, 2023.
<https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/>.
- Sekulić. *Povijest*; u: *Stari grad Barilović: Deset godina arheoloških istraživanja*, Hrvatski restauratorski zavod, 2014. godine
- Šimunić, Ljerka. *Vodič Zbirke Keramike, Porculana, Stakla i Satova: Gradski Muzej Varaždin -Kulturno Povijesno Odjel.* Varaždin: Gradski muzej Varaždin, 2009.
- Škiljan, Ivana. “*Srednjovjekovni i Ranonovovjekovni Pećnjaci Slavonije: Doktorski Rad.*” 2015.

———. *Veliki Tabor u svjetlu otkrića* =: *Veliki Tabor in light of discovery*. Edited by Goranka Horjan. Translated by Valentina Kolar. Gornja Stubica: Muzeji Hrvatskog zagorja, 2007.

“Strateški-Plan-Razvoja-Općine-Barilović-KONAČNA-VERZIJA.Pdf.” Accessed January 24, 2023. <https://opcina-barilovic.hr/wp-content/uploads/2019/08/Strate%C5%A1ki-Plan-razvoja-Op%C4%87ine-Barilovi%C4%87-KONA%C4%8CNA-VERZIJA.pdf>.

Tkalčec, Tatjana. “*Kuhinjska i stolna keramika iz stambenog dijela burga Vrbovca u Klenovcu Humskome.*” *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 43, no. 1 (November 2, 2010): 455–76.

Trebess, Torsten, and Janina Ludwig. “*J. Ludwig/T. Trebeß: Von Der Bratpfanne Bis Zur Ofenkachel – Ein Keramisches Haushaltsinventar Des 18. Jahrhunderts Aus Hamburg-Bergedorf. Abschlussbericht Der Ausgrabung: Hamburg-Bergedorf, Holzhude 1, Neubau Körberhaus (2021).*,” January 1, 2021.

10. POPIS SLIKOVNIH PRIKAZA

Slika 1. Pogled na Stari grad Barilović i rijeku Koranu

(<https://travelcroatia.live/listing/stari-grad-barilovic/> , zadnje posjećeno 19.02.2023.)

Slika 2. Veduta Barilovića, detalj karte inženjera J. A. Schillingera iz 1746. godine

(„Stari grad Barilović. 10 godina arheoloških istraživanja“, str. 19)

Slika 3. Temelj kaljeve peći (lijevo), tlocrt kaljeve peći (desno) (*“Izvještaj o Zaštitnim Arheološkim Istraživanjima u 2014. Godini (Stari Grad Barilović).”*, str. 18

11. KATALOG¹⁴⁵

TABLA 1

1. ulomak donjeg dijela i dna vrča, SJ 14/17: biskvit svjetlo oker boje, majolička glazura, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom i zelenom bojom, ukrasni motiv: središnji medaljon obrubljen ljestvičastim motivom (*a scaletta*), vegetabilni (palmeta), tip: cvjetna gotika
2. ulomak dijela posude, vjerojatno zdjele ili tanjura, oko vap. SJ 337 i SJ 338: biskvit svjetlo oker boje, bijela majolička glazura sa vanjske i unutarnje strane, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom, zelenom, žutom i smeđom bojom, ukrasni motiv: vegetabilni, tip: renesansna
3. ulomak dijela vrata posude, SJ 61: biskvit svjetlo oker boje, na unutrašnjoj i vanjskoj strani bijela majolička glazura, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom, narančastom, žutom i smeđom bojom na vanjskoj strani ulomka, ukrasni motiv: palmeta, ispod žute i narančaste linije, pored palmete motiv koji nije moguće definirati, tip: majolika geometrijsko – cvjetnog stila
4. ulomak dijela posude, SJ 61: biskvit svjetlo oker boje, na unutrašnjoj i vanjskoj strani bijela majolička glazura, aplika na vanjskoj strani koja sadrži ukras, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom, zelenom, žutom i narančastom bojom, ukrasni motiv: vegetabilni (cvijet), tip: majolika geometrijsko – cvjetnog stila
5. ulomak donjeg dijela posude, SJ 61: biskvit svjetlo oker boje, na unutrašnjoj strani blaga oker plava majolička glazura, na vanjskoj strani blago plavkasto bijela majolička glazura, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom bojom, ukrasni motiv: paralelne okomite i horizontalne linije, tip: cvjetna gotika
6. ulomak dijela trbuha posude, SJ 61: biskvit svjetlo oker boje, na unutrašnjoj strani sivoplava majolička glazura, sa vanjske strane svjetloplava majolička glazura, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom bojom, ukrasni motiv: tamnoplave linije, tip: majolika geometrijsko – cvjetnog stila

¹⁴⁵ Autor crteža: Elizabeta Skočibušić; autori fotografija: Mihael Golubić i Elizabeta Skočibušić

7. ulomak ruba posude, oko vap. SJ 337 i SJ 338: biskvit svjetlo oker boje, blago sivkasta glazura sa vanjske i unutarnje strane, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom bojom, ukrasni motiv: snop paralelnih horizontalnih linija, tip: kasna majolika

TABLA 2

8. restaurirana posuda (blago zaobljena, dno je restaurirano, ima rupicu u sredini), 150: biskvit narančaste boje, engoba djelomično nanescena (oslikavanje), zelena olovna glazura sa vanjske strane, prelijeva se preko ruba, u unutrašnjoj strani par mrlja iste glazure, tip: oslikana engobirana keramika

9. ulomak ruba zdjele, SJ 69: biskvit oker boje, engoba na unutarnjoj i vanjskoj (uz rub samo) strani, obje strane prevučene bezbojnom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: slikanje zelenom i smeđom bojom, tip: oslikana engobirana keramika

TABLA 3

10. restauriran vrč (uski otvor, široko tijelo koje se sužava prema dnu), 162: biskvit oker boje, engobe prekriva većinu posude (izuzev donjeg dijela trbuha i dna), bezbojna olovna glazura na gornjem dijelu vrča, nije prekriven cijeli dio sa engobom, nedostaju trakaste ručke čije su baze sačuvane na gornjem dijelu trbuha, tip: monokromno glazirana engobirana keramika

11. ulomak dna zdjele, SJ 61/181: biskvit svjetlo oker boje, engoba na unutarnjoj strani, žućkasta olovna glazura na unutarnjoj strani, tehnika ukrašavanja: slikanje smeđom i zelenom bojom, tip: oslikana engobirana keramika

12. ulomak donjeg dijela i dna manje posude, SJ 61: biskvit svjetlo oker boje, sa vanjske strane oslikan oker bojom, na vanjskoj strani tamnozeleno olovna glazura (vrlo mali postotak sačuvan), engoba kao sredstvo ukrašavanja, ukrasni motiv: ravne i valovite okomite linije, tip: *slip ware*

TABLA 4

13. ulomak donjeg dijela i dna posude, SJ 256: biskvit narančaste boje, engoba djelomično nanescena, zelena olovna glazura na unutarnjoj i vanjskoj strani, tip: III/2 (turska keramika), datacija: 16. – 17. stoljeće

14. ulomci gornjeg dijela vrča (ibrik), SJ 256: biskvit narančaste boje, engoba djelomično nanescena, zelena olovna glazura na unutarnjoj i vanjskoj strani, trakasta

ručka i otvor za izljevanje spojen sa vratom vrča, tip: III/2 (turska keramika), datacija: 16. – 17. stoljeće

TABLA 5

15. restauriran vrčić (sačuvana baza ručkice), SJ 61/181: biskvit oker boje, engoba sa unutarnje i vanjske strane, unutrašnjost prvučena bezbojnom olovnom glazurom, vanjska strana zelenom olovnom glazurom koja se prelijeva preko ruba, tehnika ukrašavanja: slučajno izveden uzorak smeđe boje, urezivanje, ukrasni motiv: geometrijski (niz pravilnih linija na gornjem dijelu trbuha)

16. restaurirana posuda (lončić) sa trakastom ručkom, 120: biskvit oker boje, engoba pokriva unutarnju stranu, unutarnja strana prevučena bezbojnom olovnom glazurom, dok je vanjska prevučena smeđom olovnom glazurom, tehnike ukrašavanja: široko urezivanje žlijebljenje, ukrasni motiv: geometrijski (niz paralelnih linija na gornjem dijelu trbuha)

17. restauriran poklopac, 120: biskvit oker boje, smeđa olovna glazura sa vanjske strane

18. restaurirana zdjelica (sačuvana baza ručkice), 163: biskvit oker boje, engoba sa unutarnje i vanjske strane, obje strane premazane bezbojnom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: slikanje smeđom bojom, ukrasni motiv: geometrijski (linije)

TABLA 6

19. restaurirana porculanska šalica, SJ 256: bijele boje sa unutarnje i vanjske strane, tehnika ukrašavanja: slikanje u nijansama plave, ukrasni motiv: vegetabilni (vitice) i girlande, na dnu pečat, datacija: 1850. – 1870. godine, proizvođač: Copeland & Sons, Staffordshire

20. restaurirani porculanski tanjurić, SJ 256: bijele boje sa unutarnje i vanjske strane, tehnika ukrašavanja: slikanje u nijansama plave, ukrasni motiv: vegetabilni (vitice) i girlande, na dnu pečat, datacija: 1850. – 1870. godine, proizvođač: Copeland & Sons, Staffordshire

21. restaurirana porculanska šalica, SJ 256: bijele boje sa unutarnje i vanjske strane, tehnika ukrašavanja: slikanje u nijansama smeđe, apliciranje (rub i donji dio tijela šalice) i modeliranje tijela šalice, ukrasni motiv: geometrijski (pravilne linije) i

vegetabilni (vitice), na dnu pečat (66 –i možda slovo S), datacija: kraj 19., početak 20. stoljeća, proizvođač: češka tvornica u Slavkovu (Schlaggenwald)

22. ulomak šalice od porculana sa ručicom, SJ 256: bijele boje sa unutrašnje i vanjske strane, trakasta ručica, tehnika ukrašavanja: slikanje smeđom i crnom bojom na vanjskoj strani i ručkici, ukrasni motiv: geometrijski (točkice, kapljice, linije), proizvodnja: Češka

TABLA 7

23. ulomak tanjura, SJ 104A: kamenina, tehnika ukrašavanja: tehnika transfernog tiska ružičaste boje, ukrasni motiv: vegetabilni (lišće) podrijetlo i datacija: Engleska, kraj 19. stoljeća

24. zdjelica od kamenine, SJ 256: bijela boja sa unutarnje i vanjske strane površine, tehnika ukrašavanja: tehnika transfernog tiska, ukrasni motiv: vegetabilni (cvijeće), pastoralna scena, podrijetlo i datacija: Engleska, kraj 19. stoljeća,

30. ulomak ruba posude, vjerojatno zdjele ili tanjura, S1 bager u štalici: sivkasti odsjaj sa unutarnje i vanjske strane, tehnika transfernog tiska crne boje, ukrasni motiv: vegetabilni (vinova loza, lišće), tip: kamenina, Engleska

TABLA 8

25. restaurirana posuda (široki otvor, zaobljeno tijelo, sužava se prema dnu, trakasta ručka), 112: kamenina, na dnu urezan broj 2

TABLA 9

26. restaurirana mala posuda/ vrčić (široki otvor sa izljevom), 10: engoba na unutarnjoj i vanjskoj strani, obje strane prevučene bezbojnom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: slikanje smeđom bojom i utiskivanje motiva, ukrasni motiv: geometrijski (paralelne smeđe linije na tijelu posude i dva niza po tri reda kuglica), tip: manufaktura kamenine u Krapini, kraj 19. stoljeća

27. restaurirana zdjela, 148: engoba sa unutarnje i vanjske strane, obje strane prevučene olovnom glazurom, tip: manufaktura kamenine u Krapini, kraj 19. Stoljeća

TABLA 10

28. restaurirani tanjur, SJ 256: kamenina, tehnika ukrašavanja: slikanje plavom bojom, ukrasni motiv: geometrijski (linije, točkice) dataciju: kraj 19. stoljeća, proizvođač: manufaktura kamenine u Krapini

29. ulomak tanjura, SJ 256: kamenina, tehnika ukrašavanja: tehnika transfernog tiska, ukrasni motiv: *Willow Pattern*, na dnu utisnuta oznaka, dataciju: kraj 19. stoljeća, proizvođač: vjerojatno engleska tvornica kamenine

TABLA 11

31. restaurirani vrč, SJ 14/17/150: faktura: dobro pročišćena glina; boja: svjetlo oker sa sivim mrljama; presijek: svjetlo oker; površina: zaglađena; tehnika ukrašavanja: slikanje crvenom bojom; ukrasni motiv: geometrijski

32. restaurirana posuda/ vrč sa dvije trakaste ručke, zaobljenog tijela, 118: biskvit oker boje, unutarna i vanjska površina premazana zelenom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: urezivanje, ukrasni motiv: geometrijski (2 snopa paralelnih linija na tijelu posude), tip: vrčevi s olovnom glazurom (*invetriate piombifere*)

TABLA 12

33. ulomak donjeg dijela i dna posude, SJ 256; faktura: pročišćena sa primjesama pijeska; boja: narančasto oker; presijek: sivo oker; površina: zaglađena

34. ulomak gornjeg dijela posude, SJ 256; faktura: pročišćena sa primjesama pijeska; boja: narančasto oker; presijek: sivo oker; površina: zaglađena

35. ulomak gornjeg dijela i ruba čaše, SJ 14/17: biskvit oker boje, na malom području vanjske stijenke bezbojna olovna glazura, tehnika ukrašavanja: žigosanje, ukrasni motiv: geometrijski (paralelni nizovi kružnica), tip: celjski tip čaša, datacija: druga polovica 15. stoljeća (analogije sa čašama iz Budimpešte)

36. restaurirana čaša, SJ 14/17; faktura: pročišćena glina sa dosta primjesa pijeska; boja: oker sa sivim mrljama, tehnika ukrašavanja: urezivanje; ukrasni motiv: geometrijski (nizovi paralelnih linija), tip: celjski tip čaša, datacija: kraj 14. i 15. stoljeće

37. restaurirana šalica (široki otvor, ručka koja se proteže cijelom dužinom tijela šalice), 121: biskvit oker boje, engoba na unutarnjoj i vanjskoj strani, vanjska strana slikana smeđom bojom (prelijeva se preko ruba), unutarnja prevučena (žučkastom?) olovnom glazurom, tip: slikana engobirana keramika

TABLA 13

38. ulomak gornjeg dijela posude/ vrča sa trakastom ručkom SJ 256: biskvit naračasto oker boje, sa unutrašnje strane žućkasto bijela olovna glazura, sa vanjske strane smeđa glazura (koja se prelijeva preko ruba na unutrašnju stranu), tehnika ukrašavanja:

urezivanje; ukrasni motiv: snop paralelnih linija

39. restaurirana zdjela, l 16: biskvit oker boje, unutarnja strana premazana engobom (malo se prelijeva preko ruba), presvučena bezbojnom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: slikanje zelenom i smeđom bojom, ukrasni motiv: geometrijski (pravilne i valovite linije) i vegetabilni (cvijet)

40. ulomak ruba tanjura ili zdjele, SJ 62: sa vanjske strane žućkasto oker biskvit, sa unutarnje strane oker biskvit, žuto smeđa olovna glazura koja se malo prelila preko ruba, tehnika ukrašavanja: urezivanje, ukrasni motiv: geometrijski (pravilne linije, doslikane tamnosmeđom bojom), tip: gravirana engobirana keramika *a punta sottile*

TABLA 14

41. restaurirana posuda (široki otvor sa izljevom, blago zaobljeno tijelo, sužava se prema dnu, trakasta ručka), SJ 256; biskvit: oker boje, glazura: bezbojna olovna glazura sa unutarnje strane, prelijeva se na vanjsku stranu, tehnika ukrašavanja: s vanjske strane tragovi tamnosmeđeg slikanja

TABLA 15

42. ulomak središnjeg dijela posude, SJ 61; faktura: djelomično pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: siva; presijek: svjetlo sivi; površina: zaglađena, tehnika ukrašavanja: urezivanje, ukrasni motiv: dva reda paralelnih urezanih nakošenih zareza

43. ulomak trbuha posude, SJ 62; faktura: djelomično pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: oker sa tamnosivim mrljama (od gorenja); presijek: oker, u sredini sivo bijeli, površina: trenutno na dijelovima kao da je zacementirano blato koje se naknadno skupilo

44. ulomak ruba posude/ lonca (definirati rub), SJ 62; faktura: djelomično do loše pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: narančasto oker; presijek: oker, u sredini sivo bijeli; površina: blago zrnata

45. restaurirani lonac, SJ 106/107; faktura: djelomično pročišćena sa primjesama pijeska; boja: unutrašnost oker do smeđe, vanjska površina siva; presijek: smeđe sivi; površina: blago zrnata; tehnika ukrašavanja: urezivanje na gornjem dijelu tijela posude i utiskivanje; ukrasni motiv: geometrijski (pravilne linije)

TABLA 16

46. restaurirani lonac, SJ 256; faktura: djelomično pročišćena sa primjesama pijeska; boja: smeđe - siva; površina: blago zrnata, na dnu oznaka (tip 4)

TABLA 17

47. restaurirana posuda (široki otvor, tijelo koje se sužava prema dnu, dvije trakaste ručke ispod oboda), SJ69; faktura: dobro pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: smeđa; površina: zaglađena; tehnika ukrašavanja: apliciranje valovitih traka na gornji dio posude ispod oboda, 4 reda traka i otiskivanje prsta

TABLA 18

48. ulomak zvonolikog poklopca, SJ 256: biskvit svjetlo oker (sivkaste) boje, zelena olovna glazura sa vanjske i unutrašnje strane

49. ulomak poklopca, SJ 61/181: biskvit oker boje, smeđa olovna glazura na vanjskoj strani

50. restaurirani zvonoliki poklopac, SJ 14/17; faktura: pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: vanjska stijenka smeđe boje, unutarnja stijenka sive boje; površina: blago zrnata

51. restaurirani zvonoliki poklopac, SJ 14/17; faktura: pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: smeđe - siva; površina: zaglađena

TABLA 19

52. ulomak male posude izvučenog ruba, SJ 61; faktura: pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: svjetlo oker; presijek: svjetlo oker, u sredini sivo bijeli; površina: zaglađena

53. bikonična mala posuda sa korjenom drške, SJ 61; faktura: djelomično pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: svjetlo oker; presijek: svjetlo oker; površina: zaglađena

54. ulomak ručke sa rupicom, SJ 61; faktura: pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: svjetlo oker; presijek: svjetlo oker, u sredini sivo bijeli; površina: zaglađena

55. ulomci kalupa za pečenje, 161: biskvit svjetlo oker boje, tamnozeleno olovna glazura na unutarnjoj strani, tamnosmeđa olovna glazura na vanjskoj strani

56. ulomci figurice u obliku ptice, 111: biskvit svjetlo oker boje, žuta olovna glazura sa vanjske strane, tehnika ukrašavanja: modeliranje kljuna i probušene rupice za oči

TABLA 20

57. lula, SJ 256; faktura: dobro pročišćena glina; boja: narančasto oker; presijek: narančasto oker; površina: zaglađena; tehnika ukrašavanja: apliciranje i otiskivanje (oznaka)

58. lula, SJ 256; faktura: dobro pročišćena glina; boja: svjetlo oker; presijek: oker; površina: zaglađena; tehnika ukrašavanja: urezivanje; ukrasni motiv: geometrijski (linije)

TABLA 21

59. lula, SJ 10; faktura: dobro pročišćena glina; boja: smeđe-siva; presijek: smeđe-siv; površina: zaglađena; tehnika ukrašavanja: urezivanje, ukrasni motiv: geometrijski (paralelne linije)

60. lula, SJ 104a; faktura: biskvit svjetlo žute boje, na vanjskoj strani prevučena bezbojnom olovnom glazurom, tehnika ukrašavanja: slikanje smeđom bojom, otiskivanje oznake, na obruču apliciran metalni plašt na čijem je rubu prisutna granulacija u dva reda

TABLA 22

61. ulomak pravokutnog pločastog pećnjaka, SJ 10, tamnozeleno olovna glazura, keramika svjetlo oker boje, ukrasni motivi: reljefno izvedeni figuralni motivi (anđeo, Djeвица Marija)

62. ulomak kruništa peći, SJ 10: tamnozeleno olovna glazura, keramika svjetlo oker boje, ukrasni motivi: reljefno izvedeni vegetabilni motiv (cvijet)

63. ulomak pravokutnog pločastog pećnjaka, SJ 61: tamnozeleno olovna glazura, keramika sivkasto – oker boje, ukrasni motiv: reljefno izvedeni arhitektonski elementi (arkade)

64. ulomak pravokutnog pločastog pećnjaka, SJ 61: tamnozeleno olovna glazura, keramika sivkasto – oker boje, ukrasni motiv: reljefno izvedeni figuralni prikaz (anđeo), uz rub stilizirane girlande

TABLA 23

65. ulomak gornjeg dijela pećnjaka, S1 bager u štalici; faktura: pročišćena glina; boja: oker i siva; presijek: oker boje, tehnika ukrašavanja: utiskivanje natpisa “..ORNICA”; površina: zaglađena

66. zdjelasti pećnjak sa trokutasto oblikovanim otvorom, SJ 100A; faktura: djelomično pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: svjetlo narančasta sa sivim mrljama, datacija: 14. – 15. stoljeće (analogije sa pećnjacima u Velikom Taboru i Novoj Vesi)

TABLA 24

67. ukrasni element kruništa peći, SJ 100A; faktura: pročišćena glina sa primjesama pijeska; boja: svjetlo narančasta

12. TABLE

TABLA 1

1

2

3

4

7

5

6

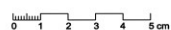
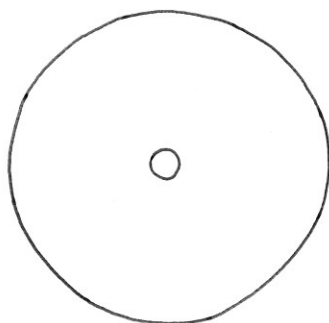

TABLA 2

8

9

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 3

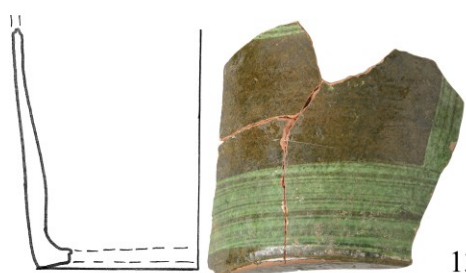

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 4

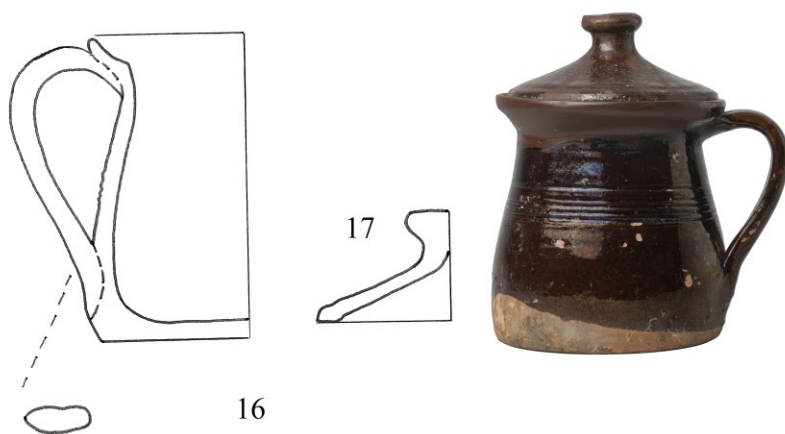
14

13

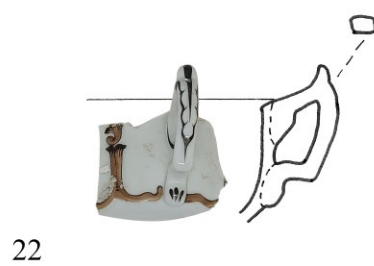
0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 5

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 6

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 7

23

24

30

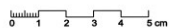

TABLA 8

25

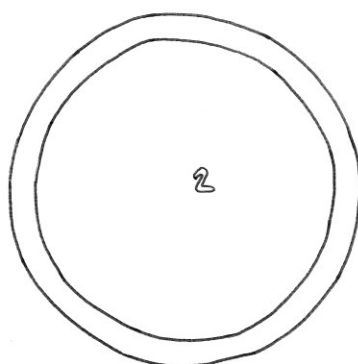

TABLA 9

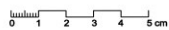

TABLA 10

29

28

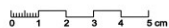
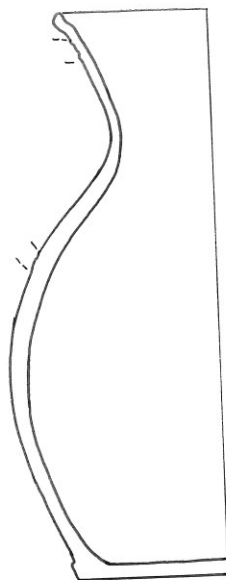
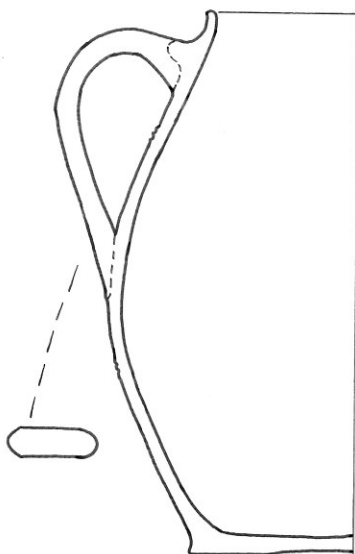

TABLA 11

31

32

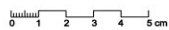
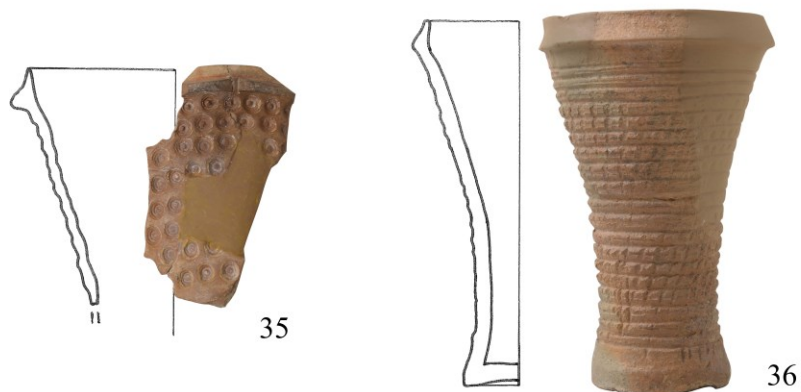
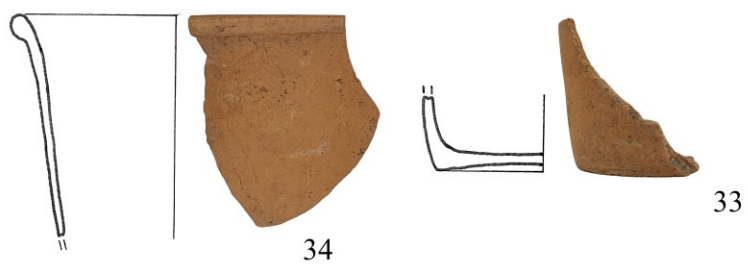
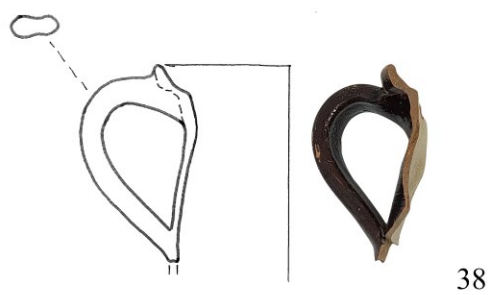
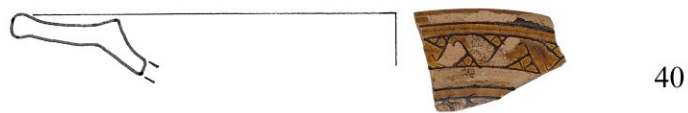

TABLA 12

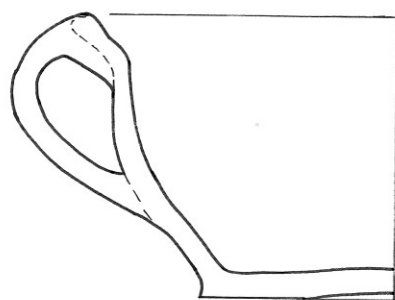
0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 13

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 14

41

TABLA 15

42

43

44

45

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 16

46

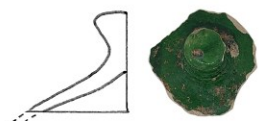
0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 17

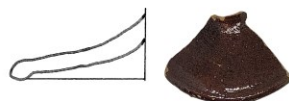

0 1 2 3 4 5 cm

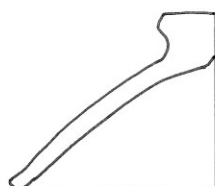
TABLA 18

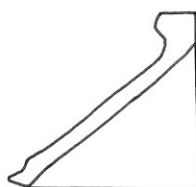
48

49

50

51

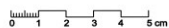

TABLA 19

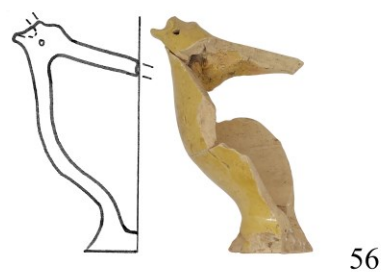
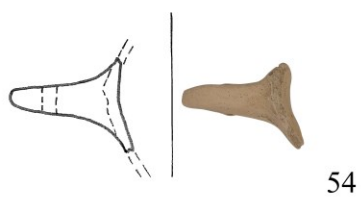
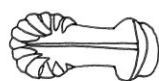
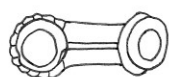

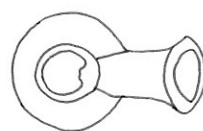
TABLA 20

A-3535

57

58

TABLA 21

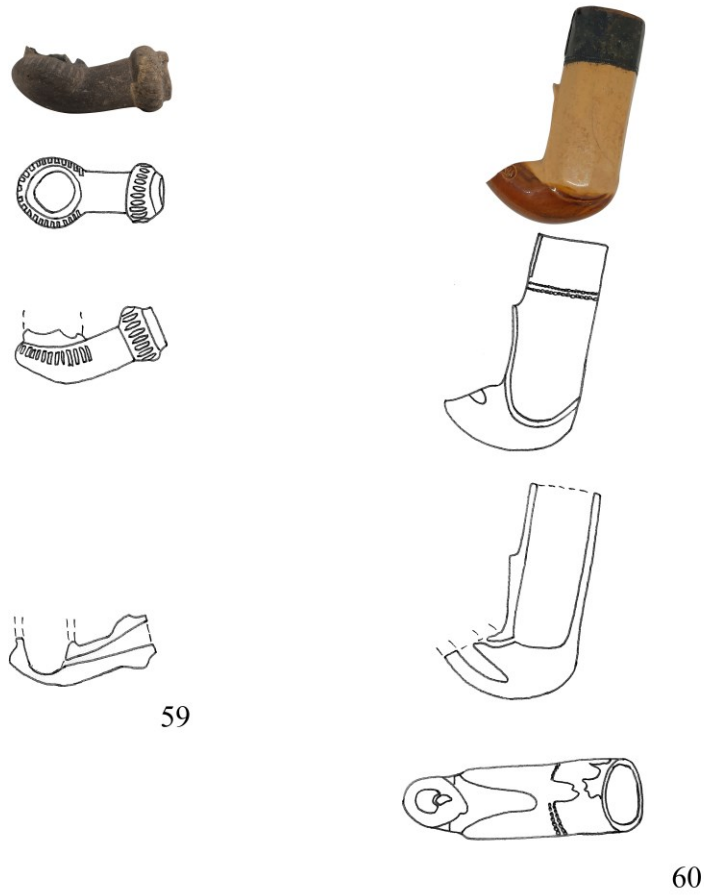
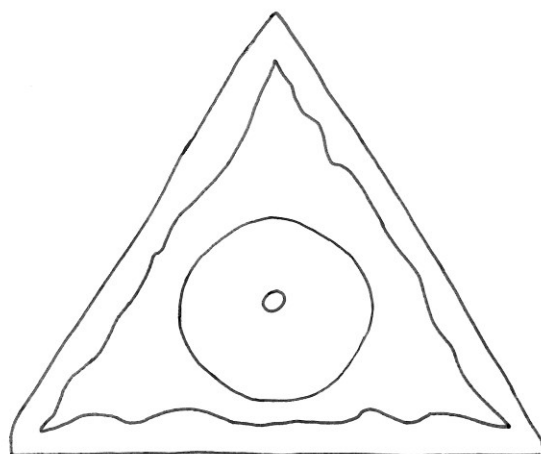

TABLA 22

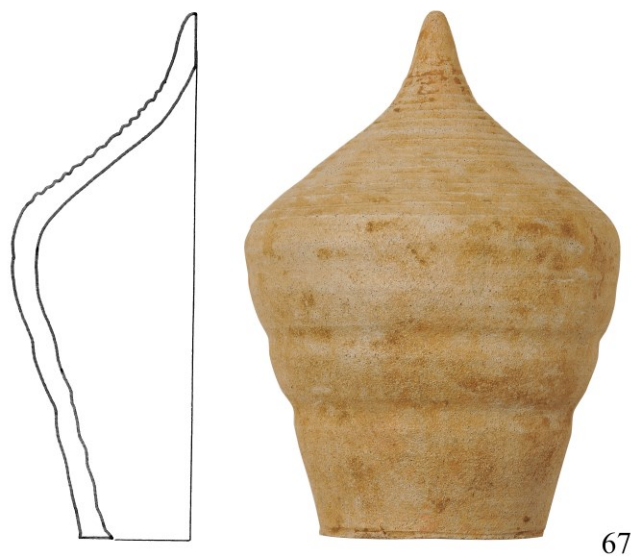
0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 23

0 1 2 3 4 5 cm

TABLA 24

0 1 2 3 4 5 cm